

Філіп Янсі
Цім Стафард

АГЛЯД БІБЛІ

Паводле The Student Bible

Пераклад Алы Быкавай

Менск 2006

БЫЦЦЁ

Усё, літаральна ўсё, бярэ пачатак тут...

“І дабраславіў Бог сёмы дзень і асвятціў яго; бо ў той дзень спачыў ад усіх дзеляў Сваіх, якія Бог тварыў і ствараў”. (Быццё 2:3)

Біблія пачынаецца з вядомых словаў: “На пачатку стварыў Бог”. Бог як мастак задумаў стварэнне сусвету. Як глыбока прасякнуцца веліччу гэтага працэсу? Гэта нам дапаможа зрабіць прыклад Мікелянджэла, які зьяўляецца, бадай, адным з найвялікшых мастакоў у гісторыі чалавецтва. Ён упрыгожваў вядомую Сікстынскую Капліцу ў Рыме сюжэтамі, якія раскрывалі гісторыю стварэння сусвету з кнігі Быцця. Яго досвед пацвярджае адно: творчасць – гэта праца.

Праца, якая знясільвае

Мікелянджэла мусіў распісаць 1830 м² (6000футаў) столі – гэта памер чатырох дахаў ад хат сярэдняй велічыні. Кожны, хто фарбаваў столь з дапамогай валіка, можа прынамсі часткова адчуць складанасць гэтай працы. Аднак Мікелянджэла заплянаваў 300 асобных, дэталёва намаляваных выяваў людзей. Больш трох гадоў мастак, які меў рост 164 см, прысвятціў усяго сябе найцяжэйшаму працэсу роспісу вялізнай прасторы сваімі мініяцюрнымі пэндзлямі.

Часам ён маляваў, стоячы на высокіх рыштаваньнях і трымаючы пэндзаль высока над галавой, часам – седзячы, амаль дакрануўшыся носам да столі. Часам ён маляваў, лежучы на сьпіне. Сьпіна, плечы, шыя і рукі зацякалі і балелі.

Доўгімі летнімі днямі дзённага святла хапала на 17 гадзін, і ён пісаў увесь дзень няспынна, беручы ежу і начны гаршчок з сабой на 18-метровую вышыню. Трыццаць дзён запар ён спаў, не здымаючы вопраткі і нават абутку. Фарба капала яму ў вочы, амаль пазбаўляючы яго зроку. Замярзаючы ўзімку і пакутуючы ад сьпякоты ўлетку, ён працаваў, пакуль, нарэшце, скляпеньні капліцы зусім перасталі быць падобным да звычайнай столі. Ён пераўтварыў іх у гісторыю стварэння, дзе персанажы выглядалі настолькі рэальнымі што, здавалася, дыхалі. Ні дагэтуль, ні пасля гэтага фарба і штукатурка разам не былі такімі прыгожымі.

Цуд жыцця

Аднак Мікелянджэла добра ведаў, што яго тварэнне было толькі нікчымным і бляклым адлюстраваннем тварэння Богага. Па-над скляпеньнямі Сікстынскай капліцы ўзвышаўся велізарны купал Божых нябёсаў, які зачароўваў сваёй простаю прыгажосцю. Горы, моры, кантынэнты – усё гэта і ўсё іншае зьяўляецца вынікам творчасці Бога, Вялікага Мастака.

Божы сьвет нашмат болей прыгожы і велічны, чым шэдэўр Мікелянджэла. Як сказаў пісьменьнік Юджын Пэтарсан: “Біблія пачынаецца з абвясчэння: “На

пачатку стварыў Бог...”, ня проста: “Сядзеў велічна на нябёсах” і не: “Быў напоўнены прыгажосцю і любоўю””. Ён ствараў. Ён дзейнічаў. На пачатку Госпад пачаў працаваць.

Быцьцё канцэнтруе ўвагу на Госпадзе, Які стварае і любіць працу. Слова “Бог” сустракаецца 30 разоў у 31 вершы першага разьдзелу. Ён захапляе нас сваёй дзейнасьцю. Быцьцё – гэта пералік Яго дзеяў, якія велічна спалучаюцца ў тварэньні.

Аднаўляючы парушанае

Быцьцё таксама распавядае пра працу чалавецтва, але на гэты раз тон апавяданьня кардынальна перамяняецца. Як толькі Госпад скончыў ствараць сусьвет, чалавек сваім бунтам сапсаваў яго, падобна падлеткаваму графіці на муры Сікстынскай капліцы. Разьдзелы 3-11 апавядаюць пра цэлую чаргу катастрофаў: бунт Адама і Евы, сьвядомае забойства Каінам свайго брата, сусьветная распушта, якая прывяла да патопу, і чалавечая высакамернасьць у Бабілёне.

Бог неадкладна пачаў аднаўляць часткі, якія пашкодзілі яго стварэньні. Замест цэлага сусьвету Ён засяродзіўся на адным чалавеку: не цару ці багатым землеўласніку, а на бязьдзетным качэўніку Абрагаме. Абрагам, Сара, Ісак, Рэбэка, Якуб, Рахель, Язэп – Божы провід становіцца відавочным і ўсё больш узрастаючым у жыцьці гэтых цудоўных асобаў, пачынаючы з 12-га разьдзелу кнігі і далей.

Яны былі далёка не дасканалымі людзьмі, аднак Госпад выбраў іх такімі, якімі яны былі і рухаў іх наперад. Ён паабяцаў ім вялікае. Ён дзейнічаў праз іх, каб аднавіць сваё тварэньне. Яго стваральная дзейнасьць ня скончылася ў сёмы дзень.

Быцьцё і Адкрыцьцё

Многія людзі чытаюць Стары Запавет як “старыя кепскія часы да Ісуса”. Але гэта не зусім так. Насамрэч, першыя тры разьдзелы Быцьця зьвязаныя з апошняй кнігай Бібліі – Адкрыцьцём. Яны як кола дасканаласьці вакол смутку чалавечага існаваньня, сапсаванага грахом, сьмерцю, пакутамі і нянавісьцю. У Быцьці мы даведваемся, што жыцьцё было задумана не такім. У Адкрыцьці мы знаходзім, што яго заканчэньне таксама будзе іншым. Але паміж імі ёсьць Стары і Новы Запавет. Праз Абрагама, Маісея і, нарэшце, праз Ісуса Бог цяжка працаваў, каб пасьпяхова аднавіць свой шэдэўр.

ВЫХАД

Доўгачаканая свабода Вызваліцель для рабоў Егіпта

“І сказаў Госпад: Я ўбачыў пакуты народу Майго ў Эгіпце і пачуў энк яго ад прыстаўнікаў ягоных; Я ведаю смуткі яго. (Выход 3:7)

Нішто так не абуджае нацыю як вызваліцель. Злучаныя Штаты Амэрыкі асабліва памятаюць двух: Джорджа Вашынгтана і Абрагама Лінкальна. Джордж Вашынгтан вёў змаганьне за незалежнасьць маладой дзяржавы ад Брытанскай імперыі. Праз сто гадоў Лінкальн вызваліў ад рабства тры мільёны чалавек. Для тых рабоў Лінкальн стаў сапраўдным вызваліцелем.

У іншых краінах таксама былі вызваліцелі. Індыйцы надалі хударляваму і невысокаму Гандзі імя “Махатма”, гэта значыць – “Вялікі” за тое, што ён заклікаў свой народ да свабоды. Сучасныя палякі шануюць Леха Валенсу. Для Ізраільцянаў Майсей стаў вызваліцелем, які зрабіў свой народ вольным. Біблія прысьвячае адну восьмую частку свайго зместу гісторыі Майсея. І калі прыйшоў Ісус для таго, каб збавіць чалавецтва, Новы Завет зьвярнуўся да Майсея для параўнаньня. (Габраям 3:1-6)

Рабства ў Эгіпце

Гэта быў найбольш слушны час для зьяўленьня збавіцеля. Быцьцё заканчваецца на тым, як сям’я Якуба ў колькасьці 70 чалавек пераехала ў Эгіпет. Аднак першая сцэна выхаду, 350 гадоў пазьней, паказвае сотні тысяч іх нашчадкаў, якія працуюць на вялікіх будоўлях Эгіпту. Яны ўжо ня госьці, а рабы.

Загад аднаго з найбольш жорсткіх фараонаў, які патрабаваў зьнішчэньня ўсіх габрэйскіх немаўлят, па іроніі лёсу стаў пачаткам вызваленьня. Бацькі Майсея схавалі яго ў кошыку ў балотным трысьцёгу. Там немаўля знайшла дачка фараона. Сам указ аб зьнішчэньні габрэяў прывёў да іх выратаваньня. Патрапіўшы ў палац, Майсей атрымаў “элітную” акадэмічную адукацыю. Яго эгіпецкае выхаваньне спалучалася з габрайскім клопатам: па яшчэ адной іроніі лёсу, дачка фараона наняла маці Майсея ў якасьці яго карміцелькі. Сын раба, апынуўшыся ля пасаду, быў падрыхтаваны да сваёй галоўнай мэты – вызваліць цэлую нацыю з жалезных рук рабаўладальнікаў.

Аднак пакуль яго кар’ера яшчэ не пачалася, яму належала прайсці праз нялёгкі пэрыяд пакоры ў пустыні. Майсей пакідаў Егіпет дзёрзкім, самаўпэўненым выскачкай, які прызвычаўся ўсё рабіць па-свойму. Праз сорок гадоў ён неахвотна вяртаецца, ня маючы нічога, апроч кія ды асла.

Доўгачаканая свабода

Ізраільцяне амаль 400 гадоў былі ў няволі. І, наколькі вядома, за гэты час яны ня чулі яскравых адкрыццяў ад Бога. Госпад, здавалася, маўчаў. Перад Майсеем стаяла нялёгкая задача. Яму нейкім чынам належала заваяваць давер рабоў і даць ім надзею, што яны могуць скінуць ланцугі. Ён таксама збіраўся ім давесці, што Бог не забыўся на Свой народ. Калі надайшоў час, Госпад распачаў у Эгіпце велічную дэманстрацыю сваёй моцы і магутнасці і кінуў жорсткага фараона на калені, што пераканала Ізраільцянаў ў Божым клопаце аб іх.

Бог своеасабліва дзейнічаў праз Майсея. Ён быў першым чалавекам у Бібліі, які рабіў цуды. Ён меў блізкія адносіны з Богам, як ніхто іншы на зямлі. Яго руцэ належыць значная частка Старога Завету. Аднак у гісторыі габраяў ён перш за ўсё – вызваліцель. Ён стаяў на чале руху з няволі да свабоды, з Эгіпту – у Зямлю Абяцаную.

ЛЯВІТ

Жыццё побач з полымем

Субстанцыя больш небяспечная, чым атам.

“І пастаўлю селішча Маё сярод вас, і душа Мая не пагрэбуе вамі. І буду хадзіць сярод вас, і буду вашым Богам, а вы будзеце Маім народам.” (Лявіт 26:11-12)

Кніга Лявіт здаецца вельмі дзіўнай для сучаснага сьвету. У адрозьненне ад большасьці біблейных кніг, у ёй мала пэрсанажаў, гісторый, і зусім няма лірыкі. Замест гэтага, яна насычана дэталёвымі апісаньнямі інструкцый і цырымоній.

Аднак, гэтыя складаныя рытуалы цудоўным чынам нагадваюць працэдуры, звязаныя з ядзернымі тэхналямі. Адмысловае адзеньне, асобны клопат пра чысьціню, пільнае абыходжаньне з рэчывамі – і працаўнікі-ядзершчыкі і старазапаветныя сьвятары ў аднолькавай ступені з гэтым знаёмыя. Зразумеўшы гэтае падабенства, нам будзе лягчэй зразумець кнігу Лявіт.

Зьліквідаваньне радыёактыўных рэшткаў

На заводзе па расшчапленьні плутонія ў заходнім Вашынгтоне радыёактыўны плутоній і уран захоўваюцца ў звыш-трывалых кантэйнерах, зьмешчаных у медныя сасуды, якія тройчы агорнуты пластыкам. Для транспарціроўкі небяспечнай субстанцыі выкарыстоўваюць адмыслова навучаны пэрсанал, апрануты ў белыя ахоўныя камбінезоны і маскі. Яны ніколі наўпрост не дакранаюцца матэрыялу, а толькі праз адмысловы кораб з рукавамі.

У выпадку аварыі, напрыклад, пры ўзгараньні радыёактыўнага рэчыва, уся плошча паражэньня павінна дасканала выскрабацца з дапамогай вады і мыла. Адмыслова інструктаваньня працаўнікі зьліваюць брудную ваду ў ізаляваны і ахоўваемы сток для таксічных адходаў. Калі хто-небудзь запэчкаўся, яго таксама патрэбна ачысьціць ад “бруды”. У складаных выпадках чалавека ізалявалі ад кантактаў з іншымі людзьмі на месяцы. Гэтыя жорсткія правілы з’явіліся ў выніку сумнага досьведу. На працягу дзесяцігодзьдзяў ніхто не ведаў пра небяспеку радыяцыі. Працаўнікі на заводах па вытворчасці першых “сьвечычыхся у цемры” гадзіннікаў выкарыстоўвалі радыёактыўныя фарбы, якія наносіліся ўручную. Яны аблізывалі свае пэндзлі, каб тыя былі тоненькімі. Іх кіраўніцтва пераконвала, што іх чакае пасьпяхова будучыня. Замест гэтага, яны атрымалі як узнагароду ракавыя пухліны. Вынаходніцтва ядзернай зброі і будаўніцтва атамных станцый павялічыла выкарыстаньне радыёактыўных рэчываў. Паступова навукоўцы зразумелі: для таго, каб выкарыстоўваць атам, патрэбна вызначыць пэўную працэдуру абыходжаньня зь ім, адпаведную яго моцы і небяспецы.

Блізкая прысутнасць Бога

Кніга Лявіт нагадвае вучэбны дапаможнік для працаўнікоў атамнай электрастанцыі. Аднак “небясьпечная субстанцыя”, зь якой маюць справу сьвятары, зьяўляецца нашмат магутнейшай за атам. Кніга Лявіт падрабязна апісвае, як жыць з Богам.

Брашура “Паводзіны ў выпадку ядзернага выбуху” – не самае цікавае чытаньне падчас адпачынку, аднак няма нічога больш захапляльнага для чытаньня, калі знаходзішся побач з вібруючым ядзерным рэактарам. Падобна гэтаму, кніга Лявіт падаецца сумнай, калі ня ведаць аб тым, што стаіць за ёй: вялікі Бог, Творца Сусьвету, стаў часткай жыцьця аднаго невялікага і нічым непрыкметнага народа. Ізраільцыяне проста не маглі зьмясьціць такога Бога ў сваё жыцьцё. Каб гэтага дасягнуць, ім давялося пераасэнсаваць усе сфэры жыцьця – ежу, сямейнае жыцьцё, эканоміку. Гэта было неабходна зрабіць ня толькі сьвятарам, але таксама і простым людзям.

Парушэньне патрабаваньняў гэтага дапаможніка пагражала сьмяротнай небясьпекай. Гэта давёў прыклад сыноў Аарона (разьдзел 10).

Свабода ад забруджаньня

Сёньня, дзякуючы Ісусу Хрысту, нам не патрэбна жыць як у часы кнігі Лявіт. Дасканалая ахвяра Хрыста адмяніла неабходнасьць у штодзённых ахвярапрынашэньнях жывёлаў. Ісус стаў нашым прадстаўніком перад Богам замест першасьвятара. Ён сам ачысьціў крыніцу забруджаньня, нашу грахоўную прыроду. Лявіт быў напісаны для таго, каб навучыць народ асновам ведаў пра Бога, і калі ўрокі былі засвоены, яны здолелі пазнаць большае і лепшае. (Новы Запавет і Пасланьне да габраяў раскрываюць гэтае паступовае разьвіцьцё).

Аднак нам неабходны напамін аб прынцыпах, якія заключаны ў кнізе Лявіт. Яна адкрывае нам, што Бог у той час, таксама як і сёньня, ёсьць “агонь паглынаючы” (Гебраям 12:29). Яна вучыць нас жыць побач з гэтым полымем, не таму што мы вартыя Яго прысутнасці, а таму што Ён пажадаў з намі размаўляць.

ЛІКІ

Сорак год пакутаў

Захапляючыя прыгоды з трагічным фіналам

“Народ пачаў наракаць уголас на Госпада; і Госпад пачуў, і ўспалымніўся гнеў Ягоны, і загарэўся ў іх агонь Госпадаў, і пачаў паліць край табару” Лікі 11:1

На пачатку кнігі Лікі мы сустракаем ізраільцянаў напярэдадні захапляючых прыгодаў. Яны вольныя, поўныя надзей і гатовыя ўвайсьці ў Зямлю Абяцаную. Аднак, распачаўшыся аптымістычна, кніга мае сумнае завяршэньне. Тыдні, месяцы і годы пустыні разьвейваюць вясёлы настрой народу. Кніга Лікі безкампрамісна паказвае ўсе нараканьні і бунты Ізраіля, які блукае па пустыні.

Вандроўка даўжынёй у 40 гадоў

Першымі абурыліся страўнікі, якія засумавалі па эгіпецкіх стравах. Потым усе, пачынаючы ад простага люда і да сьвятарства, адкрыта супрацьстаялі сваім лідарам і Богу. Не пазьбегнуў гэтага і сам Майсей.

Іх шлях мог заняць 2 тыдні, а расьцягнуўся на доўгія 40 гадоў. Да цяперашняга часу турысты, якія наведваюць пустыню Сінай, здзіўляюцца як мог цэлы народ так доўга вандраваць па голай, камяністай, бязводнай тэрыторыі, са зьмеямі і скарпіёнамі наўкол.

Пустыня

Біблія нярэдка вяртаецца да гэтага пэрыяду габрайскай гісторыі, які названы “блуканьнем па пустыні”. Час бунту і нараканьняў значна паўплываў на фарміраваньне нацыі. Чаму ўсё так здарылася?

Кніга Лікі дадзена нам, каб даць адказ на гэтае пытаньне. Апостал Павал кажа, што “Усё гэта адбывалася зь імі, як вобразы; а апісана ў настаўленьне нам, што дасягнулі канца вякоў. А таму, хто думае, што ён стаіць, глядзі, каб ня ўпасьці.” (1 Карынціянам 10:11-12)

ДРУГАЗАКОНЬНЕ

Асабістае пасланьне

Апошні шанец Майсея застацца з тымі, каго ён любіў

“Але калі ты знойдзеш там Госпада, Бога твайго, дык здабудзеш, калі будзеш шукаць Яго ўсім сэрцам тваім і ўсёю душою тваёю” (Другазаконьне 4:29)

Палітыкам звычайна даюць наступную парадую: “Калі прамаўляеш, імкніся рабіць гэта так, нібы знаходзішся ў невялікім пакоі і размаўляеш асабіста з кожным з слухачоў”. Асабліва пасьпяхова скарыстаўся гэтай парадай амерыканскі прэзідэнт Франклін Дэлано Рузвельт (1882-1945).

Калі Рузвельт стаў прэзідэнтам Злучаных Штатаў у 1932 годзе, ён сутыкнуўся з крызісам нацыянальнага маштабу, якога не было з часоў Грамадзянскай вайны (вайна 1861-65 гадоў паміж штатамі Поўначы і рабаўладальніцкімі штатамі Поўдня). 15 мільёнаў безпрацоўных, вялікая дэпрэсія, і два мільёны бадзягаў, якія блукалі па ўсёй краіне, без прытулку і ежы, у пошуках працы і хлеба. Набліжалася вайна ў Эўропе.

Гутаркі

Для таго, каб перамагчы панаваўшы ў народзе адчай, Рузвельт зьвярнуўся да новага магутнага сродка сувязі – радыё. У першы ж тыдзень свайго прэзідэнцтва ён зьвярнуўся да народа з гутаркай, у хатняй абстаноўцы з Белага Дома. Гэтыя гутаркі дапамаглі яму аб’яднаць нацыю і надаць ёй сілы ў цяжкія для краіны часы.

Кніга Другазаконьне па характару нагадвае цёплую і душэўную гутарку, якую веў вялікі лідар Майсей з народамі. Ён таксама кіраваў Ізраільцамі ў нялёгкія часы і пры бліжэйшым разьвітаньні ў яго назапасілася шмат чаго сказаць людзям. Гэта кніга зьяўляецца яго “прэзідэнцкім пасланьнем”, асабістым дзёньнікам, і разьдзіраючай душу лебядзінай песьняй у адной кнізе.

Перад пачаткам новага

Прамова Майсея насычана, эмацыйна і прасякнута бацькоўскай любоўю. У глыбі душы ён ведаў, што ўся гісторыя Ізраіля залежыць ад таго, што адбудзецца ў бліжэйшай будучыні. Як яны будуць паводзіць сябе? Ці захаваюць яны завет з Богам альбо не супрацьстаяць хуткачасовым захапленьням, якія чакаюць іх у новым краі?

Выхаваныя пустыняй, ізаляваныя ад цывілізацыі, Ізраільцыяне мала ведалі пра разбэшчанасьць суседніх з імі культур. Таму нагадваючы Ізраільцыянам гісторыю і закон, ён ня проста чытаў іх, але разважаў і тлумачыў.

ІСУС НАВІН (ЕГОШУА)

40 гадоў могуць перамяніць многае

Новае натхненне для барацьбы з новымі цяжкасцямі

Будзь цвёрды і мужны, ня бойся і не жахайся; бо з табою Госпад Бог твой усюды, куды ні пойдзеш (Іс.Нав. 1:9)

Здавалася, Ізраільцяне засталіся такімі як і былі: група бежанцаў, якая не мела нават коней, не кажучы пра калясьніцы, з прымітыўнай зброяй, з новасьпечаным лідарам і былымі настаўленьнямі ад Бога. Ці не паддадуцца яны паніке зноў?

Але, насамрэч, шмат што змянілася. Стары рабскі менталітэт памёр у пустыні. Новае пакаленьне выбрала спадзяваньне на Госпада. Замест таго, што было 40 гадоў таму (Лічбы 13:31-33), выведнікі Ісуса Навіна прыносяць захапляючыя навіны: “Госпад аддаў усю зямлю гэтую ў рукі нашыя, і ўсе жыхары зямлі ў страху перад намі” (2:24)

Кніга Ісуса Навіна не ўтрымлівае згадак ні пра бунты супраць лідараў, ні нараканьняў супраць Бога. Гэта пазітыўная кніга зьяўляецца як бы перадышкай пасля кнігі Лічбаў і фаталістычнага Паўторанага Закону. Якія ўражваючыя перамены!

Кніга надзеі

Біблія не распавядае гісторыю проста так. Разам з урокамі гісторыі яна навучае духоўным і практычным рэчам. Урокі кнігі Ісуса Навіна пазітыўныя. Пад кіраўніцтвам Госпада Ізраіль перажыў вялікі посьпех. Кніга прыходзіць да высновы: “Не засталася няспраўджаным ніводнае слова з усіх добрых слоў, якія Госпад казаў дому Ізраілеваму: усё збылося” (21:45)

СУДЗЬДЗІ

Змагары за волю

Гэтыя “судзьдзі” ўзброіліся, каб абаранць сваю радзіму

“Калі Госпад ставіў ім судзьдзяў, дык Сам Госпад быў за судзьдзю і ратаваў іх ад ворагаў іхніх ва ўсе дні судзьдзі” (2:18).

“Судзьдзяў” гэтай біблейнай кнігі сёньня можна было б назваць партызанамі або змагарамі за волю. Гэтыя мужчыны (і адна жанчына) праславіліся не судовымі справамі, а ваеннымі кампаніямі супраць замежных захопнікаў. Як і ўсе ваенныя лідары, яны час ад часу ўладкоўвалі спрэчкі, аднак Кніга Судзьдзяў не прысьвечана судовым справам, а пранікнута радаснай атмасфэрай змаганьня за волю.

Судзьдзі Ізраэля, відавочна, не прытрымліваліся “ваеннага кодексу”. Судзьдзя Аод запрасіў свайго апанэнта на прыватную сустрэчу. За зачыненымі дзвярыма ён выцягнуў меч і ўтыркнуў яго ў жывот варожага цара (3:12–30). Судзьдзя Гедэон атрымаў нечаканую перамогу пасярод ночы. Малая група яго памочнікаў так зьбянтэжыла армію акупантаў шумам і сьвятлом, што варожыя салдаты пакалолі адзін аднога і сталі ратавацца ўцёкамі ў цемры (разьдзел 7). Самсон ніколі не кіраваў арміяй. Яго «ваенная тактыка» была больш падобная да хуліганстваў перарослага маладога злачынцы (разьдзелы 14–16).

Найчасьцей ізраэльцы хаваліся ў гарах, пакуль іх ворагі зь лепшай зброяй кантралявалі даліны. Калясьніцы, як і танкі, былі разбуральнымі на раўніннай тэрыторыі, і амаль без патрэбы на бруднай і перасечанай мясцовасьці). Меншыя па колькасьці, ізраэльцы спадзяваліся на засады і нечаканыя напады. Яны ведалі кожную ярыну, бо змагаліся за сваю радзіму. Стратэгія часта кампенсавала недахоп сілы.

Самыя брыдкія гісторыі Бібліі

Летапіс пра раньніх габрайскіх ваенных герояў, Кніга Судзьдзяў, натхняе і захапляе. Аднак нельга сказаць, што ўся кніга падыходзіць да такога апісаньня. Калі чытаць толькі пра герояў, то прыйдзеца праігнараваць палову судзьдзяў, ... і прапусьціць найбольш важныя моманты пра Божую працу з Ізраэлем.

Па-першае, “героі” ў Кнізе Судзьдзяў вельмі заганныя. Самсон быў жахліва пажадлівы да жанчын. Гедэон выйграў бойку, а пасля павёў нацыю да ідалапакланеньня. Ефтай, папярэдне будучы па-за законам, відавочна, ведаў вельмі мала пра Бога, Якому яму належала служыць.

Дадамо да гэтага яшчэ і “негераічны” кантынгент: Авімелеха, сына Гедэона, які замардаваў сваіх 70 братоў, каб стаць царом; Ефтая і Гедэона, якія масава забівалі сваіх суграмадзянаў-ізраэльцаў, што не падтрымалі іх; а таксама скандальных персанажаў пяці апошніх разьдзелаў кнігі Судзьдзяў. Яны зьмяшчаюць адныя з самых брыдкіх гісторый Бібліі: гомасэксуальныя

напады, ідалапаклонства, грамадзянскую вайну, гвалт і забойтвы. Кніга Судзьдзяў ідзе ўніз, ад дрэннага да горшага. І можна здзіўляцца, што такі матэрыял робіць у Бібліі.

Кожны малюнак мае адценьні, кожны цікавы раман мае разьдзелы, што выглядаюць сапраўды цёмнымі. У гісторыі Бога і Яго народа Кніга Судзьдзяў зьяўляецца такім разьдзелам. Героі зьяўляюцца нерэгулярна, а чалавецтва застаецца крайне негераічным.

Па нахіленай уніз

Бог хацеў лепшага для Свайго народа, чым мы бачым ў кнізе Судзьдзяў. Ён вызваліў Ізраэль з рабства ў Эгіпце. Ён даў яму багатую зямлю і падараваў вялікую сыстэму пакланеньня і кіраваньня, сканцэнтраваную на Ім. Ён не хацеў быць далёкім Богам у нябёсах, Ён хацеў жыць зь імі.

Аднак пасля пэўнага пэрыяду захапленьня, ізраэльцы перасталі ісьці тым шляхам, які вызначыў ім Бог. Замест гэтага яны навучыліся жыць з нячыстымі людзьмі, што былі іх суседзямі, людзьмі, чые заганьні ўключалі пакланеньне ідалам праз сэксуальныя оргіі і прынясьненне ў ахвяру дзяцей.

Ізраэльцы займалі горы, а замежнікі – раўніны, адразаючы землі і так адзеленыя плямёнаў. У хуткім часе кожная група адасобленых ізраэльцаў пачала дзейнічаць самастойна. Наступнае пакаленьне страціла пачуцьцё нацыянальнай еднасьці. Народ пакланяўся ідалам і адначасова Богу. Хоць і паходзілі яны ад 12 братаў, больш часу ізраэльцы трацілі на змаганьне паміж сабой, чым з замежнымі прыгнятальнікамі. Яны парушалі літаральна кожны маральны стандарт. Апошні верш Судзьдзяў падсумоўвае гэта: *“Кожны рабіў тое, што яму здавалася правільным”*. Тое, што ім здавалася правільным, не было такім.

Сакрэт іх жыцьцяздольнасьці

Замежныя ўварваньні не былі выпадковымі, гаворыцца ў Судзьдзях: яны зыходзілі ад Бога, як і гераічныя выратавальнікі. Была наступная мадэль: Бог дазваляў пакуты як наступства непадпарадкаваньня ізраэльцаў. Калі было асабліва жахліва, яны вярталіся назад да Бога. Такая мадэль паўтаралася зноў і зноў, ізраэльцы заўсёды забываліся на сваю залежнасьць ад Бога, і змрочнае кола працягвала каціцца.

Сакрэт жыцьцяздольнасьці ізраэльцаў ня быў, такім чынам, у ваенных героях або партызанскіх тактыках. Ён быў ў пастаяннай, няспынай любові Самога Бога. І хаця яны забываліся на Яго, Ён не забыўся на іх. Ён зноў і зноў пачынаў нанова. Зноў і зноў Ён пасылаў “судзьдзяў”, каб выратаваць іх. Бог – сапраўдны герой кнігі Судзьдзяў.

РУТ

Рэдкасныя адносіны любові

Рут і Наэмінь згубілі ўсё, апроч любові адна да адной

“Куды ты пойдзеш, туды і я пайду, і дзе ты жыць будзеш, там і я жыць буду. І твой народ будзе маім народам і твой Бог будзе маім Богам. .... Хай тое і тое учыніць мне Госпад, але толькі сьмерць разьдзеліць мяне з табою” (1:16-17).

Рут і Наэмінь наўрад ці маглі б стаць сяброўкамі: яны былі рознага паходжаньня, адна - маладая і моцная, другая – жанчына сталага ўзросту. Яшчэ больш дзіўна тое, што адна была свякруха другой, акрамя таго, яны належалі цалкам да іншых этнічных культураў. Хто б мог уявіць іх разам? Яны згубілі ўсё, калі памерлі іх мужы. У тыя няпростыя часы без мужчынаў, іхнія жыцьці апынуліся пад пагрозай. Ніхто ня прыйдзе абараніць іх: яны могуць разьлічваць толькі на дапамогу адна адной.

Ініцыятыва жанчыны

Кніга Рут – гэта ня кніга пра “дзвюх жанчынаў супраць цэлага сусвету”. Хутчэй яна паказвае жанчын, якія вырашаюцца на актыўныя дзеянні каб з Божай дапамогай знайсці мужчыну, які б паклапаціўся пра іх. Ініцыятыва жанчыны рэдка бывае такой прамой, як у Рут. Разам са сваёй свякрухай Рут пасялілася на полі, дзе Боаз, іхні сваяк, раскінуў свае намёты. Яна дачакалася цемры, а затым падпаўзла і лягла ля ягоных ног. Калі Боаз прачнуўся і ўбачыў яе, яму ня трэба было тлумачыць, што жанчына мела ў сваёй галаве. Яна хацела, каб ён стаў ёйным мужам. Усьцешаны, яшчэ да заходу сонца таго ж дня ён прыняў ўсе меры дзеля таго, каб яна стала ягонай законнай жонкай. Грамадства, паводле Божай волі, ухваляла мужчынаў як Боаз, што дамагалі людзям, якія патрабуюць. Паводле Старога Завету гаспадар зямлі павінен быў пакідаць частку ўраджаю на палі, каб бедныя людзі, такія як Рут, маглі збіраць яго. Таксама і сваякі мужа бралі да сябе ў дом бездапаможных удоваў. Гэта быў закон, паводле якога Боаз паступіў з Рутай (Рут 4:1-12).

Нябачная прысутнасць Бога

З іншага боку красамойнага расповеду пра Рут вымалёўваецца нябачны памочнік – Бог. Ён ня ўмешваецца ў хаду падзеяў, як пра гэта сьведчыць кніга. Але ніхто з герояў кнігі Рут не сумняецца, што ўсё ў жыцьці адбываецца паводле Яго волі. Гэта быў Госпад, перад Якім Рут паклялася ў сваёй любові да Наэмінь (1:17), і Госпад, Якому давярала Наэмінь, выпраўляючы Рут на поле Боаза (2:20). Закон Бога прывёў Боаза і Рут да шлюбу. Нарэшце, Госпад даў ім сына, у якім маці, бацька і “бабуля” знайшлі вялікую радасьць і суцяшэнне.

Апошнія вершы кнігі Рут паказваюць, што плян Бога значна шырэйшы за асабістыя праблемы Наэмінь і Рут. Рут была прадстаўніцай пагарджаных

Маабіцян – ворагаў Ізраэля. Тым ня менш, Бог ня толькі прыняў яе ў сям'ю Свайго народу, але таксама зрабіў Рут часткай радаводу вялікіх цароў Ізраэля. Вялікім нашчадкам Рут стаў цар Давід. Жыцьцё Рут - выразнае сьведчаньне для тых, хто думаў, што любоў Бога належыць толькі ізраэляцам.

1 САМУЭЛЯ

Што такое лідарства

Ізраэль, які змагаўся за выжываньне, востра патрабаваў лідара

«...бо ня сілаю дужы чалавек. Госпад сатрэ тых, што спрачаюцца з Ім». (1 Сам 2:9-10)

Ніводная сям'я, арганізацыя або краіна ня зможа стаць вялікай без вялікага лідарства. Ізраэль бачыў трох вялікіх лідараў, дадзеных яму Богам у пераломны для краіны момант: Самуіл, Саул і Давід. Двое — Самуіл і Давід — пасьпяхова выканалі задачу. Кар'ера Саула пачыналася шматспадзеўна, аднак канец яе быў варты жалю.

Барацьба за выжываньне

Філістынцыя прывандравалі ў тую мясцовасьць прыблізна ў той жа час, калі Ізраэль выйшаў з Эгіпту. Зараз іх гарады на міжземнаморскім узьбярэжжы выпіхвалі ізраэльскія селішчы далёка ў горы. Маючы больш дасканалую зброю (калясьніцы, напрыклад) і лепшую арганізацыю, яны мелі перавагу перад Ізраэлем, хоць і саступалі яму па колькасці.

У Ізраэля не было не цэнтралізаванага кіраваньня, ні сталага войска. Расьцярушаныя дванаццаць плямёнаў зьвярталіся па дапамогу адзін аднаго толькі па неабходнасьці. У асобных выпадках паўставалі "судзьдзі", якія ўзначальвалі абарону. Больш ста гадоў нацыя заставалася разрозненай. Прышоў час паўстаць лідару, каб ня зьнікнуць з аблічча зямлі.

Бог сам абірае лідараў

Бог не пажадаў бачыць карумпаваных сыноў Ілія ў якасці лідараў. Замест гэтага, Ён абраў сабе таго, хто быў Яму паслухмяны. "Але цяпер кажа Госпад: ... Я ўслаўлю тых, што праслаўляюць Мяне, а тыя, што няславяць Мяне, будуць асаромлены" (2:30). Самуіл добра засвоіў гэты ўрок. Ён памазаў Саула на валадара, а калі той не паслухаўся Госпада, пазбавіў яго ўлады. Далей Бог абірае маладога пастушка Давіда на месца Саула. Пад кіраўніцтвам гэтага лідара Ізраэль ператварыўся ў спакойную, багатую дзяржаву. Ці адбылося гэта дзякуючы лідарскім якасьцям Давіда? 1 Валадарстваў прапаноўвае іншы погляд: Давід атрымаў поспех дзякуючы таму, што Бог абраў яго, і таму што ён стала зьвяртаўся да Бога па дапамогу. Выснова: самае лепшае лідарства зыходзіць ад Бога і натхняецца Ім.

2 САМУЭЛЯ

Жыцьцё валадара Давіда

Ад пастыра авечак да лідара нацыі

“Я ўзяў цябе ад статку авечак, каб ты быў правадыром народу Майго, Ізраэля” (2 Сам 7:8)

Біблія напоўненая вобразамі моцных асобаў, але ніводзін з герояў ня большы за Давіда. Ягонае жыцьцё было бурным, напоўненым цікавымі, часам незвычайнымі падзеямі. Мы бачым Давіда, які грае на арфе, піша вершы, змагаецца ў бітвах, выдае сябе за вар’ята, узьнёсла таньчыць на славу Госпада. Мы бачым ягоны заплаканы твар, калі ён атрымлівае вестку аб сьмерці свайго самага блізкага сябра. Мы бачым Давіда, калі ён пільна углядаецца з даху ўніз і з пажадлівасьцяй глядзіць туды, дзе Вірсавія прымае ванну. Мы бачым Натана, які паказвае на яго пальцам і вінаваціць Давіда у чужалостве і забойстве. Мы чуем вінаваты і пакутлівы голас Давіда, калі ен плача да Госпада і просіць захаваць жыцьцё свайму сыну-немаўляці. Мы бачым, як ён засмучана уцякае зь Ерузаліму, ртуючыся ад уласнага сына, які гатовы яго забіць.

Давід перажыў столькі, што гэтага хапіла б на тузін жыцьцяў. Так ці інакш, Давід заўсёды паднімаўся зноў. У любой сітуацыі яго падтрымлівава цьвёрдае спадзяваньне на Госпада. Першая і Другая кніга Валадарстваў не паказваюць нам Давіда як “бездакорнага героя”, і не малююць яго вобраз як дасканалы прыклад моцы і адвагі. Слабасьці Давіда ўражваюць. І ўсё ж гэты чалавек кранае і прыцягвае нас, як некалі прыцягваў ізраэляцаў: ён жыў на ўсе сто адсоткаў. Незалежна ад таго, што ён рабіў – меў ён рацыю ці пымыляўся, - Давід рабіў гэта ад ўсяго сэрца. У любові да Бога яго нішто не магло стрымаць.

Залячыць ваенныя раны

У той час, як Першая кніга Валадарстваў гаворыць пра юнацтва Давіда і яго доўгае выгнаньне, Другая кніга Валадарстваў засяроджваецца на Давідзе-каралі, які вядзе, яднае і натхняе свой народ. Ягоны час у пустыні скончыўся. Пасада караля вымагае іншых якасьцяў – трэба быць кіраўніком і лідарам.

Давіду у спадчыну дасталася краіна ў лахманах. Жыхары поўдня прызналі Давіда за караля. Але сын Саула, за якім стаялі магутныя ваяводы, распачаў грамадзянскую вайну за трон. Выродлівая барацьба суправаджалася інтрыгамі, забойствамі і здрадай. Нават калі супернікі былі пераможаныя, мір на зямлю Ізраэля прыйшоў не адразу. Гэта было нялёгкай справай. Магчыма, Давід здолеў залячыць раны вайны, але абурэньне заставалася ў сэрцах жыхароў поўначы.

Вырашальны ўчынак Давіда прадэманстраваў мудрасьць і цьвёрдасьць. Ён справядліва пакараў забойцаў, якія чакалі ягонай падзякі. Ён паказаў

павагу да ворагаў у сваёй жалобе па іх сьмерці. Ад першага дня на пасадзе Давід паводзіць сябе як кароль усяго народу, а ня толькі сваіх адданных служкаў. У хуткім часе паўночныя плямёны перайшлі пад уладу Давіда, прызнаўшы ягонае лідарства.

Наступны крок Давіда – здабыцьцё Ерузаліму. Людзі казалі, што зрабіць гэта немагчыма; горы Ерузаліму былі недасяжныя. Давід зрабіў гэта і абвесьціў Ерузалім новай палітычнай і рэлігійнай сталіцай. Горад, разьмешчаны на мяжы поўдня і поўначы, стаў сымбалам новага нацыянальнага адзінства, падмуркам якога стала спадзяваньне на Госпада.

Гэта быў толькі пачатак. Давід аб'яднаў плямёны і разам яны зрабілі тое, аб чым раней маглі толькі марыць: перамаглі злых Філістымлянаў раз і назаўсёды. У адначасьсе маленькі і пагрозьлівы народ Ізраэля быў выратаваны. Межы бясьпечнага гандлю значна пашырыліся, і Ізраэль хутка пазаможнеў. (Дзякуючы гэтаму сын Давіда, Салямон, атрымаў большасьць свайго багацьця). Натуральна, што папулярнасьць Давіда павялічвалася.

Забойца і чужаложнік

Але Давідава караляваньне не абыйшлося без плямаў на ягонай рэпутацыі. Другая кніга Валадарстваў не хавае гэтага. Давід мог весьці за сабой увесь народ, але ня змог зрабіць тое ж самае са сваімі ўласнымі дзецьмі. Яго памылкі ў выхаваньні амаль разбурылі усё, што ён зрабіў, калі ягоны безсардэчны сын Авесалом падняў бунт. Другая кніга Валадарстваў паказвае Давіда, не замазваючы ягоных плямаў: ён быў забойца, чужаложнік і начальнік, здольны на жорсткасьць.

Тым не менш, ён быў найвялікшым з валадароў Ізраэля. Нават калі ён падаў вельмі нізка, мы бачым вялікую сілу яго характару. Ён ніколі ня помсьціў сваім ворагам. Ён браў на сябе ўсю адказнасьць за свае памылкі. Ён здолеў не забыць, што некалі быў простым пастухом. Ён утрымаў уладу толькі з ласкі Бога і верыў, што Бог мае ўсе правы гэтую ўладу забраць.

Любоў да Бога і пачуцьцё незвычайнай падзякі за ўсё, што Бог рабіў, зрабіла Давіда жывым увасабленьне Ізраэля – краіны, якую хацеў бачыць Госпад. Як усе сапраўдныя вялікія лідэры, Давід зрабіў сваю зямлю квітнеючай. І гэта зрабілі не ягоныя ўчынкi, а тое, якім чалавекам ён быў.

1 ВАЛАДАРОЎ

Чалавек, каторы меў усё

Найбагацейшы, наймудрэйшы і найбольш пасьпяховы чалавек свайго часу

“Калі ж вы і сыны вашыя адступіцеся ад Мяне і ня будзеце трымацца наказаў Маіх і пастановаў Маіх, якія Я даў вам, і пойдзеце і пачняце служыць іншым багам і пакланяцца ім, дык Я зьнішчу Ізраэля з аблічча зямлі, якую Я даў яму, і храм, які я асьвяціў дзеля імя Майго, адкіну ад аблічча Майго” (1 Вал 9: 6–7).

На пачатку Першай кнігі Валадароў мы бачым чалавека, які літаральна катаўся як сыр у масьле. Сын валадара Давіда і Вірсавіі, малады Салямон вырас у валадарскім палацы. З самага дзяцінства ён здзіўляў іншых сваім талентам псальмаскладаньня і пазнаньнямі чалавечае прыроды. Салямон – аўтар больш 1000 псальмаў і 3000 мудрых выслоўяў, частка якіх складае біблейную Кнігу выслоўяў Салямонавых.

Салямон стаў валадаром Ізраэля і атрымаў ад Бога асаблівы дар мудрасьці. Паколькі ён лічыўся наймудрэйшым чалавекам у сьвеце, іншаземныя валадары і валадаркі праязджалі тысячы кіломэтраў, каб сустрэцца зь ім. Назад яны зьязджалі уражанымі геніяльнасьцю ізраэльскага валадара і посьпехамі яго народу.

Найлепшыя часіны

Ізраэль дасягнуў свайго Залатога Веку менавіта пры Салямоне. Гэты час заўсёды ўзгадваецца габраямі з настальгіяй. Амаль уся абяцаная зямля належала Ізарэлю. У краіне панавіў мір, культура квітнела. Пра людзей проста гаворыцца, што яны “елі, пілі і былі шчаслівымі” (4:20). “Валадар зрабіў срэбра ў Ерузаліме такім жа звычайным, як і каменьне” (10:27).

Аднак адно Салямонава дасягненьне ўсё-ткі пераўзыходзіць астатнія. Ён пабудаваў храм Богу – самую прыгожую будыніну таго часу. Больш за 200 тысяч чалавек на працягу 7 гадоў працавалі да мазалёў у руках для яго завяршэньня.

Нягледзячы на посьпехі Салямонавага праўленьня, наступнае яго жыцьцё характарызаваўся драматычным падзеньнем. А апошняе, у сваю чаргу, пацягнула ўніз і ўсю нацыю. У другой частцы Трэцяй кнігі Валадарстваў мы бачым няўмольны працэс разьдзяленьня Ізраэля.

Што адбылося?

Што здарылася? Чаму самая актыўная, багатая і задаволеная нацыя свайго часу так катастрафічна ўпала на працягу жыцьця аднаго пакаленьня?

Як паказвае Трэцяя кніга Валадарстваў, Салямон ня змог кантраляраць свае празмерныя жаданьні. Ён любіў раскошу, бо вырас у палацы. Калі Ізраэль распачаў свае першыя марскія падарожжы, валадар выкарыстаў іх, каб набыць золата, срэбра і слановую косьць. Ён пакрыў падлогу храма

золатам, аздобіў яго кедравым дрэвам і бясцэннай слановай косьцю, а таксама марнатраўна выплавіў ваенныя шчыты з золата. Калі будаўніцтва храма заняло ў Салямона 7 год, то свой палац валадар будаваў 13, і быў ён у два разы большы за храм.

Падобную нястрыманасьць валадар праяўляў і ў любоўных уцехах. Па-першае, ён ажаніўся на дачцы эгіпецкага фараона, і гэта, верагодна, паказвала, што ў справах абароны краіны валадар спадзяваўся на ваенныя пагадненьні, а не на Бога. Далей, парушаючы ўказаньні Бога, ён узяў сабе за жонак прынцэс Маабу, Амона, Эдому і Сідону. Усяго 700 жонак і 300 наложніц! Выгляд валадарскага двару змяніўся, бо стаў негабрайскім, іншаземным. Каб парадаваць сваіх жонак, валадар учыняе неверагоднае зло: будзе алтары іх багам. Той самы чалавек, які пабудаваў найвялікшы ў Ізраэлі помнік Богу, апусціўся да пакланеньня ідалам!

Нараканьне незадаволеных

Каб аплаціць будаўнічыя праекты, Салямон усталяваў першую ў краіне нацыянальную падатковую сыстэму. Ён наймаў працаўнікоў і трымаў іх фактычна за рабоў. А калі рахункі ўзрасьлі, ён зайшоў так далёка, што саступіў некалькі паўночных гарадоў абяцанай зямлі іншаму валадару (9:10–14). Паміж поўначам і поўднем Ізраэля пралягла мяжа.

Аднак прорва паміж Богам і Яго народам была больш небясьпечнай. Калі раней ізраэльцы глядзелі на Бога як на свайго кіраўніка, то цяпер іх позірк быў накіраваны не на Бога ў нябёсах, а на валадара ў Ерусаліме. Салямон нават стаў неафіцыйным рэлігійным лідарам краіны, і, вобразна кажучы, калі ён чыхаў, ува ўсёй краіне была гарачка.

І хаця Салямон пачынаў як чалавек, які меў усе прывілеі багацьця, улады і ведаў, канец яго стаўся сумным. Бо *“Салямон рабіў злое перад вачыма Госпада; і не сьледаваў за Ім ў цалкам, як рабіў тое Давід, бацька ягоны”* (11:6).

Здавалася, Салямон быў захоплены жаданьнем пераўзысьці ўсіх жывучых на зямлі. Але ён не зрабіў Бога цэнтрам свайго жыцьця. Ён дасягнуў славы, ды прыклад гэты негатыўны. Ісус Хрыстос сказаў наступнае з нагоды гэтага валадара і ягонай прагі славы, калі паказаў дзікую лілею ў полі: *“І Салямон ва ўсёй славе сваёй не апрапаўся так, як кожная зь іх”* (Мц 6:29).

2 ВАЛАДАРОЎ

Вялікія войны Ізраэля

Зямля абыцаная ператварылася ў крывавае поле бітвы

«І сказаў Госпад: і Юду адкіну ад аблічча Майго, як адкінуў Я Ізраэля, і адкіну горад гэты Ерузалім, які Я абраў, і дом, пра які Я сказаў: "будзе імя Маё там»». (2 Вал 23:27)

Другая кніга Валадароў апавядае аб змрочным пэрыядзе жыцця зямлі абыцанай. Па-першае, Ізраэль, Паўночнае валадарства, здаўся пад націскам заваёўнікаў. Пазьней Юдэя, Паўднёвае валадарства, было таксама заваяванае. Каб усьведоміць сабе, якімі былі гэтыя войны, зьвернемся да ваеннай гісторыі нашага стагоддзя.

У 1918 годзе скончылася «самая крывавае вайна ўсіх часоў». Уся плянэта падзялілася на два лягеры. Першая усясьветная вайна забрала жыцці больш 9 мільёнаў чалавек. Тыя, хто перажылі гэтую бойню і спусташэньне, думалі, што нішто ўжо ня зможа перасягнуць яе па колькасьці ахвяраў і разбурэньняў. Аднак праз 20 гадоў Адольф Гітлер распачаў новую вайну. Другая усясьветная вайна палала ад Лёндана да Японіі.

Дзьве плямы ў гісторыі

Дваццатае стагодзьдзе ўвойдзе ў гісторыю як стагодзьдзе двух найвялікшых войнаў - Першай і Другі сусьветных. Усё - мастацтва, літаратура, дасягненьні навукі і мэдыцыны - цесна зьвязаныя з гэтымі падзеямі. Як апавядае Другая кніга Валадароў, нешта падобнае адбывалася і ў Ізраэлі. Дзьве вялізарныя плямы вайны разпаўзліся па ўсёй тэрыторыі зямлі абыцанай. У доўгай і бурлівай гісторыі габраяў гэтыя дзьве вайны, якія скончыліся поўнай заваёвай Ізраэля, названыя Вялікімі войнамі, і яны засланыюць сабою практычна ўсе астатнія падзеі.

Першым паў Ізраэль

З першых разьдзелаў можна адчуць як насоўваецца крызіс. Ніводны з валадароў не ідзе Божымі шляхамі. Нацыянальная палітыка круціцца ў замкнёным коле здрадаў і інтрыгаў. Адначасова з гэтым Ілья і Элісэй не даюць спакою валадарам і чыняць нябачанныя цуды.

Заваёва Асірыяй Паўночнага валадарства зьяўляецца "Першай усясьветнай вайной" у габрайскай гісторыі, яна апісаная ў разьдзелах 15-18. Тамсама апісаныя самыя гераічныя бітвы. Самарыя, сталіца Ізраэля, мужна трымалася два гады ў аблозе, але, у рэшце рэшт, пала, і тыя, хто выжыў, былі ўзятыя ў палон і выведзеныя ў няволю.

Толькі два калена Ізраэля засталіся жыць у зямлі абыцанай, у маленькім Паўднёвым Юдэйскім валадарстве. Неўзабаве асірыйскі валадар Сэнахерыб зноў напаў на Юдэю і зруйнаваў, як напісана ў летапісах, 46 гарадоў, а 200 150 чалавек, маладых і старых, з усёй маёмасьцяй і быдлам вывеў у няволю. З

ганьбай габрайскі валадар Эзэкія быў пазбаўлены валадарскага тытулу і стаў як "птушка у клетцы".

Наступствы

Ці магла нацыя акрыяць пасля такога спусташэння? Аднак "птушка ў клетцы" (валадар Эзэкія) цудоўным чынам аднавіўся ў паўнамоцтвах, і Юдэя праіснавала яшчэ 185 гадоў. Аднак, яна нічога не навучылася, назіраючы паказальныя прыклады сваёй суседкі, Ізраэля. Усе наступныя валадары гэтак жа неразумна працягвалі адыходзіць ад Бога. У выніку, Бабілён захапіў Ерузалім падчас "Другой усясьветнай" вайны тае эпохі.

Апошнія разьдзелы 2 Валадароў досыць сумныя. Уцякачы пакідаюць руіны Ерузаліма, Храм Божы разбураны, яго багацьці захоплены Бабілёнцамі, Ізраэль пад прыгнётам заваёўнікаў. Наступныя 25 стагодзьдзяў нацыя ня зможа аднавіцца, яна асуджаная на расейваньне па ўсім абліччы зямлі.

1 ЛЕТАПСАЎ

Сямейная гісторыя

Гэтыя гісторыі нагадваюць Ізраэлю пра ягонае мейсца ў Божым пляне

«І хто падобны да народу Твайго, Ізраэля, адзінага народу на зямлі, да якога прыходзіў Бог, [каб] адкупіць яго Сабе ў народ» 1 Лет 17:21

У часы першых пасяленцаў Амэрыкі, сем'і мелі ў хатах вялікія чорныя сямейныя Бібліі. Вельмі часта Біблія была адзінай кнігай у сям'і і служыла не толькі для чытаньня. На пустых старонках вокладкі запісваліся важныя сямейныя даты: даты нараджэньня, сьмерці, шлюбу. Біблія перадавалася з пакаленьня ў пакаленьне, і такім чынам пісалася сямейная гісторыя.

Першая кніга Кронікаў чымсьці нагадвае такую кнігу, асабліва кнігу аб жыцьці Давіда, найвялікшага валадара Ізраэля. На прэшы погляд падаецца, што гэта пераказваньне 1 і 2 кнігаў Валадарстваў. Некаторыя з самых драматычных эпізодаў жыцьця Давіда, напрыклад, яго бітва з Галіятам і адносіны з Вірсавіяй, сюды не ўвайшлі. Аднак арганізацыя цырыманіяльных працэдур у храме дадзена тут у найдрабнейшых падрабязнасьцях, а таксама радаводы, якія займаюць палову кнігі. З-за гэтага мала хто чытае 1 кнігу Кронікаў, бо людзям цікавейшыя дзеянні герояў, а не радаводы і апісаньні цырымоніяў.

Навошта ж дадзеныя гэтыя доўгія сьпісы імёнаў, пачынаючы ад Адама? Гэтыя радаводы дапамаглі ізраэльцам памятаць аб сваім становішчы Богам абранага народу. Бог прызначыў для Сваёй сям'і ўнікальны спосаб глыбокай папакланеньня Яму і жыцьця зь Ім. Першая кніга Кронікаў нагадвае ім і нам аб асаблівасьцях гэтай сям'і.

2 ЛЕТАПІСАЎ

Час надзеі

Купка ўцекачоў зноў становіцца народам

«І ўпакорыцца народ Мой, які называецца імем Маім, і будуць маліцца, і пачнуць шукаць аблічча Майго, і адвернуцца ад благіх шляхоў сваіх, дык Я пачую з неба, і прабачу грахі іхнія, і аздараўлю зямлю іхнюю». (2 Лет 7:14)

Надыйшоў час, калі ізраэльтцам прыйшлося ўзгадваць гісторыю. З-за таго, што іх продкі былі выгнаныя ў ланцугах у Бабілён, новае пакаленьне мала ведала аб заповеце з Богам, валадарах і судзьдзях, велічным Храме Божым. Дзеля яго некалі людзі прыходзілі здалёк, каб аглядаць яго веліч. Аднак тыя, хто вярнуўся, убачылі, што ад храма не засталася і каменя на камені, усё было ператворана ў пыл, разрабавана або прададзена. Другая кніга Кронікаў была напісаная для гэтых людзей, каб нагадаць ім аб слаўнай мінуўшчыне, аднавіць нацыянальны гонар і даць надзею.

Такім чынам, 1 і 2 кнігі Летапісаў пераказваюць гісторыю, пачынаючы ад Адама. Аднак гэтае апавяданьне працята новым пачуцьцём - радасьці і аптымізму. Некаторыя папракаюць кнігі Кронікаў у тым, што яны занадта "ідэалізаваныя", напрыклад, там няма згадак аб некаторых памылках і грахах вядомых лідараў. Гэта ўсё захавалася ў кнігах Валадарстваў. Кронікі ж канцэнтруецца на асаблівых адносінах Бога з ізраэльтцамі, нагадваючы ім аб заповеце, дзякуючы якому быў магчымы іх Залаты Век. Калі Бог жыў з ізраэльтцамі раней, чаму так ня можа быць ізноў?

ЭЗДРА

Усё з пачатку

Народ з цяжкасцю верыў, што вяртаецца назад

«Зрэшты многія сьвятары і левіты, і начальнікі каленаў, старыя, якія бачылі ранейшы храм, пры закладцы гэтага храму ў вачах іх, плакалі гучна, а многія ўсклікалі ад радасьці громападобна» Эздра 3:12

Кніга Эдры пачынаецца з апісаньня ўцякачоў, якія вяртаюцца ў свой спалены і спустошаны 50 гадоў таму горад. У Псальмах апісаны іх стан: "Калі Госпад палонных Сыёна вяртаў, мы былі быццам у сне: тады вусны нашыя былі поўныя весялосьці, а язык - пяньня; тады гаварылі між народамі: "вялікае Госпад над імі ўчыніў!"(Пс 126). Пэрсідзкая Імпэрыя заваявала магутны Бабілён, і габраям было дазволена вярнуцца ў сваю зямлю. Ці зможа Ерузалім адрадіцца ізноў?

Новыя праблемы

Вярнуўшыся, габраі неўзабаве сутыкнуліся з перашкодамі на сваім шляху да аднаўленьня. Суседнія плямёны, мясцовыя начальнікі, і, што самае страшнае, зьліцьцё з навакольнымі плямёнамі ледзь не каштавалі нацыі яе існаваньня. Аднак страх зноў здзейсьніць памылкі і быць пакаранымі Богам паслужыў таму, што габраі пачалі шукаць дапамогі ў Бога, а не ў зямных валадароў. Яшчэ мацней была мара аб магутным Мэсіі, пра якога гаварылі прарокі. Гэтыя прароцтвы споўніліся праз 450 гадоў пасля апошніх словаў Эдры.

НЭГЭМИЯ

Чалавек справы

Ён меў немер пабудаваць муры, а стаў сапраўдным правадыром народу

«Ня бойцеся іх; памятайце Госпада вялікага і страшнага, і змагайцеся за братаў сваіх». (Нэгэмія 4:14)

У кнізе Нэгэміі мы зазіраем у мэмуары вялікага лідара. Дзякуючы сваім лідарскім якасьцям ён быў адным з высокапастаўленых кіраўнікоў у Пэрсідзкай Імпэрыі, аднак сэрца яго прыналежала маленькаму, неўпарадкаванаму селішчу - Ерузаліму.

Чаму менавіта муры?

З пункту погляду сёньняшніх гараджанаў, муры - гэта далёка ня самы галоўны клопат у будаўніцтве. Аднак для габраяў таго часу адсутнасьць муроў вакол Ерузаліма пагражала поўнай стратай сваіх нацыянальных асаблівасьцяў. Сто гадоў прайшло з моманту іх вяртаньня на родную зямлю, быў адноўлены храм, аднак горад так і ня быў абжыты. Габраі жылі ў невялікіх вёсках вакол Ерузаліма і паволі змешваліся з навакольнымі плямёнамі. Муры вакол гораду ня толькі абаранялі б іх ад нападаў разбойнікаў, але і далі б шанец зрабіць яго сапраўды юдэйскім горадам, захаваць мову, культуру і рэлігію.

У чаканьні лідара

Чаму за сто гадоў габраі так і не змаглі аднавіць муры? Магчыма, гэта было на руку мясцовым палітычным уладам, якія не дазвалялі габраям падняць галаву. Таксама магчыма, што не было адпаведнага лідара. Лідарскія якасьці Нэгэміі: натхняльныя прамовы, малітва, арганізаванасьць, рашучасьць, давер Богу, здольнасьць хутка і эфэктыўна пераадолюваць цяжкасьці, самаадданасьць, - дапамаглі яму ажыцьцявіць цяжкі праект, не саступіўшы варожым сілам.

Як сапраўдны чалавек Божы, Нэгэмія заўсёды падмацоўваў малітву справай, а справу - малітвай. І, што важна, ён не шукаў для сябе пашаны і не будаваў сваю кар'еру. Дзеля гэтага можна было застацца ў Пэрсіі.

ЭСТЭР

Прыклад мужнасьці

Героі дзейнічаюць, у той час, як іншыя стаяць і назіраюць

«Ідзі, зьбяры ўсіх Юдэяў, якія ў Сузах, і пасьцецца дзеля мяне, і ня ешце, ня пеце тры дні ні ўдзень, ні ўначы, і я з служанкамі маімі буду таксама пасьціцца і потым пайду ду валадара, хоць гэта супраць закону, і калі загінуць – загіну» Эстэр 4:16

Як становяцца героямі? Калі спытацца ў іх, то часцей за ўсё яны адкажуць: "Я ўпэўнены, што іншыя зрабілі б тое самае. Я проста апынуўся ў патрэбны час у патрэбным мейсцы". Людзі становяцца героямі, таму што яны хутка дзейнічаюць у той момант, калі астатнія проста стаяць у здранцьвенні і жаху. Такую мужнасьць выявіла Эстэр, і стала гераіняй, гераіняй Бібліі.

Валадарка рызыкае жыцьцём

Яна стала валадаркай аднаго з самых магутных пасадаў "паводле шчаслівай выпадковасьці". І вось яе момант надыйшоў. Адасобленасьць і пасьпяховасьць габраяў пэрыядычна выклікала нянавісьць тых, якія жылі побач зь імі, і прэм'ер-міністар Аман задумаў генацыд, атрымаўшы падтрымку ўладаў.

Ці ўмяшаецца валадарка? Быўшы жонкай чалавека, які аддаваў перавагу рахманым і пакорлівым жанчынам, яна рызыкавала сваім жыцьцём. Яна не была ў валадра ўжо месяц і не магла прыйсьці сама, аднак з усіх габраяў толькі яна магла дамагчыся аўдыенцыі. Мардахей, яе сваяк, нагадаў ёй аб яе асаблівым становішчы. І яна адказала, як сказаў бы любы герой: "пайду да валадара, хоць гэта супраць закону, і калі загінуць - загіну".

Супадзеньне або плян?

Хоць і не наўпрост, кніга Эстэр паказвае Божы клопат пра Яго народ. Дзіўныя супадзеньні сустракаюцца паўсюль: "выпадкова" Эстэр стала новай валадаркай, "выпадкова" валадар ня змог заснуць і "выпадкова" пачаў чытаць аб добрых справах Мардахея. "Выпадкова" Аман апынуўся побач. Няўжо ўсё гэта простыя супадзеньні? Веручыя людзі адназначна ўбачаць у гэтых падзеях руку Божую, нават калі Бог і не згаданы ў кнізе. Усе гэтыя падзеі - звёны ў ланцугі пляну па выратаваньні габраяў. Бог абараняе Свой народ, таму што любіць яго, і абраў яго з самога пачатку.

Жорсткія правіцелі ад Амана да Гітлера задумвалі зло супраць габраяў. Аднак нягледзячы на тое, што ніякая іншая нацыя не была ў такой нянавісьці, габраі дзіўным чынам пераадольвалі ўсе няшчасці. Як ім гэта атрымалася? Своечасовае Божае ўмяшальніцтва і мужнасьць такіх герояў, як Эстэр, прывялі габрайскі народ да росквіту.

Ёў

Чаму з добрымі людзьмі здараецца дрэннае

Ён пакутаваў больш за ўсіх, хоць заслужыўся на гэта меней усяго

«Ці зьвярнуў ты ўвагу тваю на слугу Майго Ёва? Бо няма такога, як ён, на зямлі: чалавек бязгрэшны, справядлівы, богабязны і ўхіляецца ад зла».(Ёў 1:18)

Як такое магло здарыцца? Усё, што толькі магло адбыцца, звалілася на галаву аднаго нявіннага чалавека. Несправядлівасьць падаецца абуральнай. Яго слугі, быдла, маёмасьць, здароўе і дзеці былі зьнішчаныя за некалькі дзён.

Заклад у вышэйшых сферах

Ёў ня ведаў пра тое, што стаў удзельнікам выпрабаваньня, касмічнага закладу, які было складзены на нябёсах, а разгортваўся на зямлі. У гэтым экстрэмальным выпрабаваньні веры самы справядлівы чалавек на зямлі пакутаваў больш усіх. Шатан сьцьвярджаў, што людзі любяць Бога толькі за дабрадзействы, якія Ён дае. Прыбярэ гэтыя даброўці і вера Ёва, па словах шатана, растане гэтак сама, як яго багацьце і здароўе. Рэпутацыя Бога была пастаўленая пад сумненьне. Ці застанеца Ёў верны Богу? Правакаваны жонкай і папраканы сябрамі, Ёў працягваў верыць у любячага і справядлівага Бога, хоць усё было супраць яго.

Ёў на судзе

Кніга становіцца больш яснай, калі ўявіць яе як апісаньне доўгай і складанай судовай цяжбы. На працягу большай часткі кнігі Ёў сядзіць на лаве абвінавачванага і выслухоўвае прамовы сваіх сяброў. Хоць у іх словах ёсьць лёгкіка, але ў глыбіні душы ён разумее, што яны ня маюць рацыі. Ён прагне сустрэчы з Тым, Хто растлумачыць яму яго пакуты. Ён жадаў сустрэчы з Богам тварам у твар. У рэшце рэшт, яго жаданьне было выканана. Бог зьявіўся ім, і калі гэта здарылася, ніхто ня быў гатовы да гэтага.

Як Ёў

Кожны з нас аказваецца рана або позна ў становішчы Ёва. Наш сьвет бурыцца, усё губляе сэнс. Бог маўчыць. У такія моманты мы нібы аказваемся на судзе, як Ёў. Нашыя словы і дзеянні аказваюцца пад поглядам вышэйшых судзьдзяў. Ёў зьяўляецца выдатным прыкладам таго, як трэба пераадольваць цяжкасьці.

ПСАЛЬМЫ

Песьні ад усяго сэрца

Найвялікшая радасьць і найглыбейшы смутак

«Ты – заслона мая! Ты мяне ад бяды захаваеш, радасьцяй збаўленьня акружыш мяне» Псалм 31(32):7

У самім сэрца Бібліі ўтоеныя песьні, народжаныя глыбока ўсярэдзіне чалавечай істоты. Яны захавалі думкі і малітвы старазапаветных вернікаў - але яны ўсё яшчэ актуальныя для вернікаў цяперашняга часу. Тут можна знайсці псалм пад кожны настрой і стан. У псалмах аўтараў ахоплівае глыбокі смутак, і яны запытваюць Бога пра пакуты і несправядлівасьць. Рытмы іх свежыя і не банальныя. Яны ня сыплюць кампліменты Богу, яны альбо крычаць да Яго, альбо ўсклікаюць ад радасьці перад Яго абліччам.

Пасля чытаньня псалмаў Стары Завет перастае падавацца сухім зборнікам правілаў, абыякавым да чалавечых эмоцыяў. Наадварот, ён падаецца больш блізкім і індывідуальным, чым любая іншая кніга.

Практычна ў кожным псалме можна адчуць прысутнасьць Бога не як філязофскага вобразу, а жывога, любячага і спачувальнага Ўладара, які зьмяняе жыцьці людзей.

Як складаліся Псалмы?

Хоць аўтарства большай часткі псалмаў прыпісваюць Давіду, прынамсі адзін псалм быў напісаны праз 500 гадоў пасля Давіда. У псалмаў шмат аўтараў, а траціна з псалмаў наогул ананімная.

Як жа былі складзеныя Псалмы? Падобна, што яны былі складзеныя ў адну кнігу для сьпеву ў храме. Некаторыя былі напісаныя для індывідуальнага выкананьня, але пасля пераробленыя для агульнага сьпеву. Былі дададзеныя камэнтары для музыкаў і пашыраны сэнс некаторых радкоў.

Хоць характар псалмаў неверагодна разнастайны, чытачы ўспрымаюць іх як адну кнігу - кнігу ў кнізе - не заўважаючы, што часова яна адлегласьць паміж псалмамі можа складаць стагодзьдзі.

Іншыя параўноўваюць Псалмы з храмам, які будуюцца на працягу стагодзьдзяў. Кожнае асобнае акно або фрэска адлюстроўваюць геніяльнасьць кожнага асобнага архітэктара, але ўвесь храм у цэлым служыць дзеля адной мэты – пакланеньня адзінаму Богу.

Рэальны Бог і рэальныя ворагі

Бог не адзіны, чья рэальная прысутнасьць адчуваецца ў кожным псалме. Гэтак сама рэальныя ворагі, якія кпяць, шкодзяць і робяць засады. Для псалмапеўца вера ў Бога - гэта барацьба супраць магутных сілаў, якія часта падаюцца больш рэальнымі, чым Бог. Аўтары псалмаў часта пачуваюцца пакінутымі, самотнымі і здраджанымі іншымі людзьмі. Але калі іх радасьць і

весьлясьць нападнэ псалмы, то гэта адбываецца не дзеля адсутнасці праблемаў, а дзеля ўпэўненасці, што Ўсемагутны Бог іх пераадолее.

Ісус на крыжы цытаваў Псалмы (22:1, 31:5), і Яго вучні, спрабуючы спасцігнуць сэнс Яго жыцця, прыводзілі ўрыўкі з гэтай кнігі больш, чым з нейкай іншай. Напэўна, яны разважалі над Псалмамі, і бачылі, што жыццё нават найвялікшага валадара Давіда не была лёгкай - нават ён перажываў найвялікшыя пакуты і агонію адзіноты.

Жыццё па веры - не такая ўжо лёгкая рэч. Ні для Давіда, ні для Ісуса яно не было такім. Гэтыя наймацнейшыя песьні пакланеньня і праслаўленьня, многія зь якіх зьяўляюцца творамі літаратурнага мастацтва, не даюць адказу на пытаньне: як пазбегнуць праблемаў. Аднак у акордзе акрамя галасоў распачы, пошуку і расчараваньня дамінуе моцны тэмбар радасьці, заспакаення і ўпэўненасці ў наймацнейшай абароне Ізраэля – Усемагутным Госпадзе.

ПРЫПОВЕСЬЦІ

Самая практычная кніга

«Калі будзеш клікаць да ведаў і зьвяртацца да розуму, калі будзеш шукаць яго, нібы срэбра, і знаходзіць яго, нібы скарб, тады зразумееш страх Госпадаў і знойдзеш пазнаньне Бога». (Прыповесьці 2:3-5)

Памятаеце дзіцячую адукацыйную тэлэперадачу “Вуліца Сізам”? Гэта перадача дапамагала дзецям вывучаць алфавіт ў форме гульні. Галоўныя героі разам з дзеткамі сьпявалі, гулялі, сьмяяліся, танчылі, і кожны выпуск быў прысьвечаны адной літары. Такім чынам у прастай і цікавай форме маленства магло вывучаць алфавіт, лічбы, формы і колеры.

Ідэя кнігі Прыповесьцяў нечым нагадвае “Вуліцу Сізам”. У прастай ляканічнай форме выслоўі даюць адказы на галоўныя жыцьцёвыя пытаньні. Жыцьцёвая мудрасьць сфармуляваная трапнымі словамі ў кароткія сказы, лёгка чытаецца і запамінаецца. Адна думка хутка зьмяняе іншую, і у вершах няма тэматычнай паслядоўнасьці. Аднак ва ўсёй разнароднасьці выслоўяў, як і ў тэлэперадачы, ёсьць адна галоўная мэта. І калі вы прысьвеціце дастаткова часу кнізе Выслоўяў, вы атрымаеце асноўнае практычнае разуменьне жыцьця.

Парады Айца

Прыповесьці – гэта, напэўна, самая практычная кніга. Яна не дае акадэмічных ведаў, але вучыць той мудрасці, якой вы будзеце карыстацца ў жыцьці. У гэтай кнізе вы знойдзеце тыя парады, што, напэўна, пачулі б ў прыстойнай сям’і аб тым, як быць пасьпяховым.

Першыя дзевяць разьдзелаў тлумачаць значэньне і мэту Прыповесьцяў. Яны напісаны, як словы айца да сына. Некаторыя парады вельмі падыходзяць маладым людзям: папярэджаньні аб тым, каб не далучацца да дрэнных кампаніяў, устрымацца ад інтымных адносінаў да шлюба. Але усё ж пасланьне Выслоўяў спатрэбіцца кожнаму, і старому, і малому: «Набывай мудрасьць, і за ўсё, што маеш, набывай розум».

Цнота не адзіная яго узнагарода

Кожны адукаваны чалавек знойдзе выключэньні з правілаў, апісаных у Прыповесьцях. Напрыклад, у разьдзеле 28:19 сказана “Хто ўрабляе зямлю сваю, той будзе есці хлеб, а хто пераймае гультаяў, таго накорміць галеча”. Аднак працаўнікі не атрымліваюць заробкаў, а людзі, якія не працуюць, часам маюць вялізныя грошы. Гэта выключэньні, а Выслоўі паказваюць, што адбываецца ў большасьці выпадкаў. Спачатку трэба пазнаёміцца з правіламі, а пасля разглядаць выключэньні. А правіла зыходзіць з таго, што дабрадзейны, выхаваны, працавіты і мудры чалавек пажне плады посьпеху. Чалавек, што карыстаецца Божай мудрасцю, будзе ня толькі лепей спаць,

але змога дапамагчы і сябрам, і сям'і. А дурны і недалёкі пасля кароткачасовага посьпеху ўсё роўна паплаціцца за свой стыль жыцця.

У большасці выслоўяў імя Бога не ўзгадваецца, і таму можа падацца, што тут даецца зямны ці сьвецкі шлях да посьпеху. Але калі разглядаць кнігу Прыповесьцяў цалкам, стане зразумела, што стыль жыцця, якому яна вучаць, поўнасьцю абаянаецца на здравую пашану да Госпада і кранае кожны аспект жыцця. Выслоўі шчыра канстатуюць, што шлях мудрасьці многімі ня будзе абраны, бо жыць бяздумна і бязбожна лягчэй. Але тыя, хто застануцца на гэтым шляху, знойдуць ня толькі посьпех і бясьпеку, але асабіста пазнаюць Госпада: “тады зразумееш страх Госпадаў і знойдзеш пазнаньне Бога”.

ЭКЛЕЗИЯСТ

Калі жыцьцё падаецца безсэнсоўным

Кніга для нашага часу

«Наймарнейшая марнасьць, сказаў Эклезіяст, – пустая марнасьць, усё марнасьць!» Эклезіяст 1:2

(У ангельскім перакладзе: «Бессэнсоўна! Бессэнсоўна!- гаворыць настаўнік - Цалкам бессэнсоўна, усё бессэнсоўна!»)

"У гэтым сьвеце ёсьць дзьве трагедыі, - сказаў ірляндзкі пісьменьнік Оскар Уайлд, - Першая- гэта не атрымаць тое, што жадаецца, а другая - атрымаць гэта". Гэтае выслоўе часта аказвалася дакладным. Кніга Эклезіяста апісвае жыцьцё чалавека, у якога было ўсё. Багацьце (2:4-9), мудрасьць (1:13-18), слава (1:12). Аднак, у выніку, ён расчараваўся ва ўсіх задавальненьнях жыцьця. Усё выявілася бессэнсоўным.

Як ніколі раней, наша стагодзьдзе прапаноўвае людзям прагрэс, камфорт, забаву і ўсё, што толькі можа пажадаць чалавек. І як ніколі раней, узрасла колькасць самагубстваў, дэпрэсіяў і псіхічных хваробаў.

Ключавая фраза гэтай кнігі: "пад сонцам" апісвае жыцьцё на ўзроўні зямлі, у далечыні ад Бога і без усякай надзеі на жыцьцё пасля сьмерці. Калі жыць на гэтым узроўні, то, сапраўды, жыцьцё падаецца бессэнсоўным. Эклезіяст прапаноўвае словы надзеі, уключаючы заключныя: "бойся Бога і заповедзі Яго выконвай, таму што ў гэтым усё для чалавека;" (12:13) У гэтым і заключаецца станоўчы ўрок Эклезіяста. Але гэтыя пазітыўныя словы амаль поўнасьцю перакрэсліваюцца негатыўным прыкладам жыцьця Эклезіяста. Усё яго жыцьцё Ісус падагульніў у адной фразе: "якая карысьць чалавеку, калі ён здабудзе ўвесь сьвет, а душы сваёй пашкодзіць?" (Мацьвей 16:26)

ПЕСЬНЯ ПЕСЬНЯЎ САЛЯМОНА

П'янкае каханьне

Песьня пра тое, якім мае быць каханьне

«Вялікія воды ня могуць любоў патушыць, і рэкі яе не затопяць».(Песьня песьняў 8:7)

Што мы чуем найчасьцей, як уключаем радыё? Ну, вядома ж, песьні пра каханьне! Часы мяняюцца, але на працягу гісторыі плынь любоўных песьняў застаецца нязьменнай – новае каханьне, расчараваньне ў каханьні, узаемнае і, нарэшце, шалёнае каханьне.

Многія шакаваныя тым, што ў Бібліі можна знайсці хвалебную песьню чыстаму каханьню, поўную эратычных радкоў. Але менавіта такой і ёсьць Песьня песьняў. У ёй няма і ценю сарамлівасьці ў тым, што каханьне знаходзяць фізычную асалоду адно ў адным, ды яшчэ й гавораць пра гэта. З гэтай прычыны пэрыядычна рабіліся спробы выкрасьліць Песьню песьняў зь

Бібліі або зрабіць яе даступнай “пасья 18”. У Сярэднявеччы вядомыя выпадкі, калі за пераклад гэтай біблейнай кнігі саджалі ў вязьніцу.

Алегарычнае вытлумачэньне

Найчасьцей Песьню песьняў Салямона чыталі так, як быццам у ёй не гаворыцца пра закаханых. Многія бачылі яе як алегорыю любові паміж Богам і чалавекам. Некаторыя сярод такіх інтэрпрэтацыяў суадносяць кожны паэтычны троп зь якім-небудзь аспэктам нашых адносінаў з Богам. Да прыкладу, валасы нявесты можна інтэрпрэтаваць як паганскія народы, якія прыйшлі да Бога.

Цяперака нямногія прытрымліваюцца такога прачытаньня. Большасць вучоных схіліліся да думкі, што Песьня меркавалася для сьвяткаваньня каханьня між жаніхом і нявестай. Бог цэніць каханьне між мужам і жонкай, і таму Ён зьмясьціў гэтую Песьню ў Сваё Сьвятое Пісаньне. Магчыма, яна ўпершыню сьпявалася на вясельлі.

Аголенья і не саромеюцца

Гэтым закаханым падабаецца глядзець адно на аднога. Ім падабаецца выказаць, што яны адчуваюць. Яны насалоджваюцца пачуцьцёвымі сфэрамі: прыгажосьцю прыроды, пахам парфумы і спэцыяў.

Іх ап’яньне каханьнем гучыць даволі па-сучаснаму і ня вельмі розьніцца ад таго, што можна пачуць па радыё. Аднак Песьня песьняў мае іншую атмасфэру, чым перадаюць сучасныя песьні пра каханьне. Гэты шчыры сьпеў нават трохі не патыхае брудам. Каханьне нарадзілася ў Эдэмскім садзе, калі мужчына і жанчына былі голымі і не саромеліся. Яно пяшчотнае, поўнае асалоды, натуральнае, пазбаўленае сораму або віны, і ты адчуваеш, што Бог з гэтымі двума, бо яны любяць.

Закаханыя выступаюць на роўных. І жанчына, і мужчына ініцыююць усхваленьне люблага чалавека. Яны не фліртуюць і не гуляюць у гульні, яны кажуць тое, што маюць на ўвазе.

У той жа час яны выказваюць далікатнасьць і годнасьць у сваіх адносінах. На самым піку радасьці яны неаднаразова папярэджваюць іншых не правакаваць пачуцьці раней часу (“не будзіць і не турбаваць каханай”, у іншых перакладах – “каханьне”) (2:7, 3:5, 8:4). (2:7, 3:5, 8:4). Яны прызнаюць і небяспечна-выбуховы бок каханьня: *“Бо каханьне, як сьмерць - моцнае; рэўнасьць, як пекла - лютая; стрэлы яго - стрэлы вогненныя; яно - пільмя непагаснае”* (8:6).

Вобразы і сюжэт

Паколькі творы, што апяваюць каханьне, заўсёды папулярныя, многія чакаюць ад Песьні песьняў шмат. Аднак, чаканьні чытача нярэдка ня спраўджваюцца.

На гэта ёсьць свае прычыны. Возьмем, да прыкладу, вобразную сыстэму. Ніводзін сучасны закаханы ня скажа: *“Твае валасы - нібы козак чародка”*

(4:1), або “Твой нос - як Ліванская вежа” (7:5). І хаця некаторыя вобразы зразумелыя: “Нада мной яго сыцяг – каханьне” (2:4), “Каханьне, як сьмерць, – моцнае” (8:6), многія гучаць дзіўна для нашага вуха.

Варта памятаць, што большасьць параўнаньняў не візуальныя, а эмацыйныя. Калі чытаеце дзіўныя мэтафары Песьні песьняў, не пытайцеся, як выглядаюць гэтыя рэчы (гранаты, міра, чарада авечак), але падумайце, што адчуваюць каханьня, калі думаюць пра іх.

Другі чыннік, які перашкаджае чытачу, – сюжэт Песьні песьняў. Яго цяжка прасачыць: адна частка падаецца незьвязанай зь іншай. Уяўляйце яго як сэрыю фатаздымкаў закаханай пары – неабавязкова паслядоўна пададзеных. Укладзіце іх у фотаальбом, і вы ўбачыце глыбокія пачуцьці толькі што ажаніўшыхся людзей.

ІСАЯ

Прарок, паэт, палітык

Калі краіна на раздарожжы, Ісаія прымае выклік

«І чакаў Ён правасудзьдзя, але вось – праліцьцё крыві; чакаў праўды, і вось – лямант» (Ісаія 5:7)

Прарок Ісаія зьяўляецца ключавой асобай гебрайскай гісторыі. Ён – Шэкспір гебрайскай літаратуры, і ў Новым Запавеце яго цытаты сустракаюцца часцей, чым цытаты ўсіх астатніх прарокаў, разам узятых. Ніводзін біблейны аўтар ня можа спаборнічаць зь ім у багацьці слоўнікавага запасу і ў выкарыстаньні мэтафар.

І ўсё ж Ісаія правёў сваё жыцьцё не за пісьмовым сталом, а ў калідорах улады. Ён быў дарадцам валадароў Юды і дапамагаў вызначаць шлях сваёй радзімы.

Часы крызісу

Ісаія жыў у нялёгкі час паміж заснаваньнем валадарства Ізраэлю пры Савуле і Давідзе і канчатковым падзеннем краіны. Грамадзянская вайна падзяліла ізраэльцаў на паўночных (Ізраэль) і паўднёвых (Юду), пры гэтым Ісаія знаходзіўся ў больш пабожным Паўднёвым валадарстве.

Калі Ісаія пачынаў, яго краіна здавалася моцнай і квітнеючай. І ўсё-ткі ён убачыў праявы сур'ёзнай небясьпекі. У народзе перасьледвалі бедных, паўсюль п'янства, клопат пра зьнешні дабарабыт, замест міласэрнасьці і спагады. Людзі ўсё яшчэ служылі Богу на словах і прытрымліваліся зьнешніх правілаў паводзінаў, але й толькі.

Зьнешнія пагрозы здаваліся яшчэ больш сур'ёзнымі. Арміі суседзяў сьцягвалі свае сілы і зброю да ізраэльскіх межаў. З усіх бакоў узмацняліся гіганцкія імперыі, асабліва Эгіпет і Асырыя. Юдэйскае валадарства было ў пастцы. Ці варта абраць адну з гэтых імперыяў сабе ў хаўруснікі?

Суровыя словы бескампраміснага прарока

Народ Юды, паводле Ісаі, быў на ростанях: ён або зноў стане на ногі, або няўхільна пачне падаць уніз. Ісаія не зьмякчаў свайго пасланьня дзеля грамадскай думкі. Яго словы наконт таго, што трэба зьмяніць, былі суровымі і катэгарычнымі.

І хаця Ісаія віраваў у самых вышэйшых колах, ён ніколі ня быў падбрэхічам. Часам ён адзін выступаў супраць самазадаволенага меркаваньня большасьці. Адно яго імя казала 'Бог ратуе', і ён папярэджваў валадароў, што спадзеў на ваенныя сілы, на багацьце або якія іншыя сілы, апрача Божай, прывядзе да катастрофы.

Ісаія перажыў чатырох валадароў, аднак сьмяротна пакрыўдзіў пятага. Валадар Манасія, сумна вядомы дзіцячымі ахвярамі, палічыў, што моцныя словы прарока немагчыма сьцярпець. Паданьне гаворыць, што сьмерць Ісаі была пакутніцкай.

Што ж, Манасія даўно ўжо сышоў у нябыт. А вось Ісяя праз свой твор застаецца адным з найвялікшых аўтараў усіх часоў. Часам пяро мацнейшае за меч.

ЯРЭМІЯ

Пасланец насуперак сваёй волі

Ярэмія баяўся і вагаўся, але ў нутры яго гарэў Божы агонь

«Ня бойся іх; бо Я з табой, каб збавіць цябе, сказаў Госпад» (Ярэмія 1:8)

У Ярэміі было хіба самае драматычнае жыццё сярод біблейных героеў, і гэта аб нечым каза. Але ён так і не навучыўся любіць сваё пакліканьне. Нягледзячы на ўсё, ён сумняваўся, рабіў справу без ахвоты і часта адчуваў сябе нешчаслівым.

Госпад абраў яго “над народамі і валадарствамі, каб выкараняць і спусташаць, разбураць і губіць, ствараць і садзіць”. Каб споўніць гэта Ярэмія меў толькі адзін рэсурс – свой язык. Як ён адгукнуўся на такое вялізнае патрабаваньне? “О, Госпадзе Божа! – сказаў ён. – Я не магу гаварыць, бо я яшчэ малады” (1:6). Ён не выступіў наперад, а толькі паплёўся. Ён хацеў адмовіцца. Яго адзінай падтрымкай было абяцаньне Бога: “Бо вась сёньня Я раблю цябе мураванай цьвярдэнай, жалезным слупам і мядзяным мурам супраць усёй гэтай зямлі, супраць валадароў Юдэйскіх, супраць начальнікаў іх, супраць сьвятароў іх і супраць народу гэтай зямлі. (1:18) 40 год Ярэмія прамаўляў да вышэйшага кіраўніцтва папярэджаньні, якія тыя ненавідзелі і адмаўляліся ўспрымаць. Некалькі разоў яго арыштоўвалі і кідалі ў вязьніцу, ён быў за крок ад сьмерці.

Якая ў яго была вестка? Паводле волі Госпада паганскі Бабілён захопіць Юдэю. Не дапамогуць ніякія саюзы зь іншымі краінамі, такімі як Эгіпет, ні крывадушная рэлігійнасьць, каза Ярэмія. Адзіная надзея Юдэяў – узнавіць завет з жывым Богам.

Унікальны погляд Ярэміі

Кніга Ярэміі адрозьніваецца ад іншых не прыгажосьцю склада і не вялікімі ідэямі. Яна нагадвае ўражаньні ад кашмарнага сну чалавека, які толькі прачнуўся і які ўпэўнены, што сон стане явай. Яго словы былі як удар молата, здольнага дастукацца да самых упартых і цвёрдых галоў. Хоць ён неахвотна гаварыў, ён адчуў, што “было ў сэрца маім, як бы палаючы агонь, замкнуты ў касьцях маіх” (20:9).

Ніводзін з прарокаў не выяўляў свае эмоцыі так, як Ярэмія. У яго адносінах з Богам ёсьць і спрэчкі, і папрокі, і зрывы. Ён гаварыў, што жадаў сьмерці (20:14-18). Ён папракаў Бога ў нявернасьці (15:18). Але Бог не літаваўся. Замест гэтага Ён паўтараў усё той жа няўхільны Свой прысуд і нагадваў Ярэміі, што будзе зь ім побач (12:5-6; 15:19-20). Гэтыя адносіны - цудоўны прыклад таго, што значыць ісьці за Богам, нягледзячы ні на што.

Прычына страху

Ярэмія баяўся сьмерці. Ён стаміўся ад насьмешак. Ён ненавідзеў стаяць адзін супраць натоўпу. Ён выказваў Богу свае адчуваньні, аднак ён

падпарадкоўваўся Богу, і ў рэшце рэшт яго пасланьне пацьвердзілася. Ён выявіўся нашмат больш вялікім, чым усе валадары, якія жылі ў сваіх пышных палацах і палілі яго рукапісы.

Яго змрочныя пасланьні адпавядалі змрочным часам, таму гэтая кніга не заўсёды лёгка чытаецца. Ён нагадвае нам у наш час штучных усмешак і тэлевізійнага "рая", што Бог не заўсёды гаворыць пацяшаючыя і заспакойваючыя словы. Калі людзі ігнаруюць Бога, грэбуюць Яго законам, яны наклічуць на сябе пакараньне. Нават абраныя Богам не пазьбегнуць пакутаў, але прысутнасьць Бога дасьць ім сілы іх пераадолець.

ЛЯМАНТ ЯРЭМІ

Горад у руінах Застаецца толькі плакаць

«Хай ня будзе гэтага з вамі, вы, што дарогай праходзіце» (Лямант 1:12)

Можна доўга спрачацца, ці патрэбная была атамная бомба, каб скончыць Другую ўсясьветную вайну, аднак той дзень у японскай Хірасіме застаўся ў нашай памяці днём жахлівай трагедыі.

Пяць паэмаў жалобы

У кнізе Ляманту мы знаходзім пяць паэмаў, смутак якіх ня меншы, чым смутак па Хірасіме. Увесь горад разбураны. Сваякі і блізкія загінулі. Людзі, якімі раней ганарыліся, бадзяюцца па пакрытым мёртвымі цэламі горадзе. Голад прымусіў мацярок есці уласных дзяцей (4:10).

Аўтар таксама смуткуе, і яго жалоба ўсё паглыбляецца. Ён дакладна апісвае, што бачыў і адчуваў. Пры гэтым ён выкарыстоўвае пэўную сыстэму: чатыры паэмы напісаныя ў форме акравершу, дзе кожны новы верш пачынаецца з наступнай літары габрайскага альфабэту, усяго дваццаць два. Гэта, відаць, для таго, каб не адыходзіць ад тэмы праз празмерныя ўсплескі эмоцыяў.

Бог быў прычынай

Аўтар Ляманту (а традыцыйна ён прыпісваецца Ярэмі), падобна, быў відавочцам аблогі і разбурэння Ерузаліму ў 586 г. да Н. Х. Падзеі, якія выклікалі зьяўленьне Ляманту, апісваюцца ў Чацьвертай кнізе Валадарстваў, 25 разьдзеле. Тады бабілёнская армія спаліла найважнейшыя забудовы гораду, а тых, хто змог выжыць, адправіла ў выгнаньне.

Аўтар кнігі, як паталагаанатам, дасьледуе цэла Ерузаліма і прычыну яго сьмерці. І выснова яго несумненная: хоць бабілёнцы і спрычыніліся да гэтага, у рэшце рэшт, за ўсім стаяў Бог. Але ці мог Ён ахвотна навесці такія пакуты, агаломшаны аўтар, хоць – дадае ён – ізраэльцы іх заслугоўвалі. *“Господь зрабіўся як непрямель”* (2:5), *“і хоць я клічу і енчу, нячулы Ён да малітвы маёй”* (3:8), – гаворыць ён.

Аднак, нягледзячы на вялікае здзіўленьне, аўтар ні кроплі не сумняваецца ў Божай справядлівасьці. Бо разбурэнне Ерузаліма было вынікам граху (1:5). І гэта дае спадзеў на будучыню, заснаваны на веданьні характару Бога: *“Хоць і наслаў гора, зьлітуецца Ён зь вялікай даброці Сваёй. Бо Ён не па волі сэрца Свайго карае і засмучае сыноў чалавечых”* (3:32–33). Калі грэх ліквідаваны, Бог хутка прабачае і лечыць.

У пошуках аднаўленьня

Якой бы глыбокай ні была туга Ляманту, унутры яго знаходзіцца надзея. Аўтар ня кажа сабе альбо іншым: “Не падай духам!” Не, ён смуткуе да канца. Але ў тузе ён шукае аднаўленьня. Плач заканчваецца малітвай-просьбай аб

вяртаньні народа: “*Няўжо Ты зусім адкінуў нас, прагневаўся на нас бязь меры?*” (5:22). За гэтым *няўжо* палягае ўпэўненасьць, бо Бог ніколі ня гневаецца бязь межаў.

Аўтар не зьмякчае сваіх словаў да Бога з-за страху пакрыўдзіць Яго. Ён выражае праўдзівы жах таго, што ён бачыў. Але, памятаючы, што Госпад – Бог, Які любіць, верыць, што Ён залечыць раны Ізраэлю. За часам смутку прыйдзе новы час, час сьпеву.

ЭЗЭКІЭЛЬ

Бачыць нябачнага Бога

Бог з'явіўся Эзэкіэлю ў незямным зьзяньні

«Як зьяўленьне вясёлкі на воблаках у дажджлівы дзень, такі быў той бляск наўкола. Такі быў выгляд таго, што было падобным да хвалы Госпада. І калі ўбачыў яе, я ўпаў вобліч» (Эзэкіэль 1:28)

Апісаньне Эзэкіэлем Бога настолькі неверагоднае, што можна падумаць, што ён убачыў НЛА. Хоць апісаньне і нагадвае аповяды "відавочцаў", аднак паміж імі існуе вялікая розніца. У то час як НЛА, паводле аповядаў, зьяўляюцца ў бязьлюдных месцах і зьнікаюць, каб іх ніхто не ўбачыў, зьзяньне, убачанае Эзэкіэлем, не пасьпяшалася ўхіліцца ад захопленых позіркаў - Яно жадала быць агляданым усімі!

Перад тым, як ён убачыў зьяву, Эзэкіэль адчуваў слабасьць і блытаніну. Але гэтак сама як Ісая пасья аналагічнага відзежу ён упаў на сваё аблічча, а Бог падняў яго і ўручыў Сваё пасланьне.

Незвычайны партрэт Бога

Эзэкіэль прадставіў Бога ў пераўзыходжай усякае ўяўленьне славе і велічы, Бога, Які знаходзіцца найвышэй за ўсё, вышэй за сьвет. Але гэты звышнатуральны Бог быў блізкім і рэальным. Ён ня быў абмежаваны тэрыторыяй або людзкімі паняццямі. Ён валадарыў над зямлёй.

Эзэкіэль паўтарыў свой галоўны верш 60 разоў "І зразумеюць, што Я – Госпад". Ён гаварыў гэта заўсёды і пры любой нагодзе. Бог не жадаў заставацца абьякавым, Ён жадаў жыць са Сваім народам, жадаў, каб ведалі Яго. Каб Яго жытлоё было ў цэнтры іх гораду.

Дзіўная кніга.

У кнігі Эзэкіэля рэпутацыя "трохі дзіўнай". Часткова з-за незвычайных бачаньняў у пачатку і ў канцы, часткова з-за тых прыёмаў, да якіх зьвяртаўся Эзэкіэль, каб яго пасланьне дайшло да людзей. Эзэкіэль жыў у трагічны пэрыяд жыцьця сваёй нацыі. Яго народ пакутаваў з-за ігнараваньня Божых законаў і быў выведзены ў палон. Эзэкіэль апынуўся ў першай хвалі выгнанцаў. Яго голас паўтараў голас Ярэміі, які застаўся ў Ерузаліме. Абодва прарокі папярэджвалі, што паланеньне зацягнецца надоўга і становішча людзей толькі пагоршыцца. Яны прадказалі разбурэньне Ерузаліма і храма. Дзеля таго, што Юдэя не жадала слухаць неаднаразовыя папярэджаньні, Бог абраў іншы спосаб прыцягнуць увагу народа: пакуты.

Новы Ерузалім

Аднак у пакараньні Бог перасьледваў толькі адну мэту: прымусіць людзей спазнаць Сябе. Ён спрабаваў усе мэтады і спосабы, каб дастукацца да іх сэрцаў. Кніга Эзэкіэля сканчваецца надзеяй. Апошнія разьдзелы гавораць аб

новым адноўленым Ерузаліме. Ён паўстане і ўжо ніколі ня будзе разбураны, бо будзе заснаваны на адкрыцці аб Богу. Бог збудуе Сабе жылло ў цэнтры гораду назаўжды. Кніга сканчваецца словамі: А імя гораду з таго дня будзе: "Госпад там".

ДАНИІЛ

Выкрадзены

Нават стаўшы прэм'ер-міністрам, Данііл заставаўся “чужынцам”

«Данііл паклаў сабе на сэрца не апаганьвацца стравамі з валадарскага сталу і віном, якое н'е валадар, і таму прасіў начальніка з'янухаў, каб не апаганьвацца яму» (Данііл 1:8)

У маладосці Данііл мог меркаваць, што яго чакае выбітнае будучыня ў Ерузаліме. Ён паходзіў са знакамітага роду і быў надзвычай разумны (1:4). Але калі бабілёнскія жаўнеры бралі яго ў палон, ніхто не цікавіўся яго марамі і плянамі.

Тым ня менш, бабілёнцы ўбачылі вялікі патэнцыял юнака і накіравалі яго рыхтавацца да вышэйшай дзяржаўнай службы. Аднак тое, з чым яму прыходзілася сутыкацца ў працэсе навучання, было недаспадобы любому габраю, бо ўключала чараўніцтва і шматбожжа. Пасля завяршэння вучобы Данііл павінен быў працаваць на бабілёнскага валадара, які яшчэ на працягу 20 гадоў ваяваў супраць яго народу.

Прыклад вялікай мужнасці

Дзякуючы блаславенню Бога і сваім здольнасцям Данііл дасягнуў пасады прэм'ер-міністра Бабілёна. Аднак, чым больш ён уздымаўся, тым больш прыкметнай мішэнню становіўся. Бабілёнцаў абурала яго замежнае паходжанне і поспехі ў палітыцы. Тады яны сталі плесці інтрыгі, каб міністар парушыў свае прынцыпы і спатыкнуўся ў веры. Ён усё яшчэ быў чужынцам, і яго жыцццю пагражала небяспека.

Кар'ера Данііла ў асяродзды палітычнай эліты працягвалася, прынамсі, 66 гадоў, таму, калі ён апынуўся ў рове зь ільвамі, яму, верагодна, было больш за 80 год. Усе гэтыя гады ён рупліва працаваў на Бабілён, быў старанны і надзейны, хоць над ім стаялі валадары-язычнікі. Ён ніколі не здраджваў сваёй веры, не згінаўся нават пад пагрозай смерці. Гэта найлепшы прыклад таго, як жыць побач і служыць тым, хто не падзяляе або не паважае твае перакананні.

Выявы будучыні

Ужо пад канец жыцця Бог даў Даніілу цэлы шэраг бачанняў, апісаных у 7-12 разьдзелах. Госпад схематычна паказаў яму будучую гісторыю. Народ Данііла паўторыць яго ўласны досвед, але ўжо на сусветнай арэне.

Бачанні Данііла сьведчылі, што габраі патрапяць у палітычную віхуру, і будуць прыгнятацца некалькімі звышдзяржавамі. Данііл бачыў, як краіны будуць ваяваць адна супраць другой, і народ Божы, кінуты паміж імі, будзе пакутаваць без віны, пакуль Бог ня выратуе яго. У рэшце рэшт, усе людзі паклоняцца "як бы Сыну чалавечаму" (7:13). Менавіта так называў Сябе Ісус,

калі праз шэсць стагодзьдзяў пасья Даниіла прынёс добрую вестку збаўленьня і жыцьцё вечнае.

Распаўсюджваючы слова

Народ Даниіла думаў, што Бога цікавіць толькі іх невялікая супольнасьць, іх сталіца і храм. Габраі ня толькі былі абраным народам Божым, але, па іх уласным меркаваньні, мелі выключныя правы на Яго.

Але Бог ніколі ня меў намеру дабраслаўляць выключна габраяў. Яго сэрца ўмяшчала ўвесь сьвет. Яшчэ ў часы Абрагама Госпад паабяцаў дабраславіць усе народы празь яго нашчадкаў (Быц. 12:3).

Габраям было даволі цяжка прытрымлівацца ўласнай веры, а тым больш распаўсюджаць яе на іншых. Толькі стаўшы палоннымі ў Бабілёне, яны пачалі пераконваць іншыя народы, што іх Бог заслугоўвае пашаны. Заявы валадароў Навухаданосара і Дарыя, зробленыя дзякуючы Даниілу (4:2-3, 6:26-27), ушанавалі Бога больш, чым усё справы валадароў Юдэйскіх за доўгія гады.

ОСІЯ

Чаму ён пакахаў такую жанчыну

«І пакараю яе за дні служэньня Баалам, калі яна кадзіла ім і, упрыгожыўшы сябе завушніцамі і пацеркамі, хадзіла за палюбоўнікамі сваімі, а Мяне забывала, кажэ Госпад» (Осіі 2:13)

Кніга Осіі пачынаецца з гісторыі каханьня. Яна напоўненая пакутамі, вельмі асабістая, бо гэта гісторыя самога прарока. Ён ажаніўся на жанчыне, якая паводзіла сябе як прастытутка. Ён даў ёй усё, вартае добрай жонкі: свой дом, сваё імя і рэпутацыю; але чым больш ён кахаў, тым больш яна здраджвала яму. Ён папярэдзваў, умольваў і караў. Яна зьняважыла яго, але ён усё роўна кахаў яе.

Апусьціўшыся да самага дна

Практычна кожны разьдзел Осіі гаворыць аб "прастытуцыі" і "чужалостве" народу Божага (1:2; 2:2,4; 3:1; 4:2,10-15,18; 6:10; 7:4; 8:9; 9:1). За грознымі словамі, ляжыць падтэкст: Бог не жадае быць толькі гаспадаром Свайго народу, Ён жадае быць мужам, які выказвае ўсё сваё каханьне. Пасланьні Осіі прызначаліся Паўночнаму Валадарству, Ізраэлю, або Эфрэму, як заве яго Осія. Пасьля пасьпяховага валадара Ерабаама II, шэсьць валадароў зьмянілася на троне краіны за 20 гадоў, прычым чацьвёра зь іх занялі трон праз забойства папярэдніка. Усё скончылася тым, што Асірыйскія войскі захапілі сталіцу і адвялі Ізраэльцаў у іншыя землі. Усё адбылося, як і прадказваў Осія - Божая "жонка" была выгнаная.

Бог як кахаючы муж

Пасланьне Осіі было цалкам і поўнасьцю прысвечана праблеме ідалапаклонства, якое ён назваў чужалоствам. Ён называў яго каранем усіх грахоў. Ізраэльцы былі схільныя да зьмешваньня рэлігіяў. Ім падавалася, што можна ўзяць лепшае з усіх, і гэта не нашкодзіць. Осія паказвае, што праблема ідалапаклонства - гэта ня проста рэлігійны "пункцік". Гэта вельмі глыбокая і асабістая крыўда роднаснай душы. Бог як кахаючы муж ніколі не жадаў дзяліць Сваёй жонкі зь іншымі. Грэх ня проста парушае закон, ён разьбівае Яму сэрца. Ён карае яе толькі дзеля таго, каб прыцягнуць яе ўвагу. І ўсё роўна, нават калі яна адварочваецца ад Яго, Ён працягвае быць прывязаным да яе. Ён чакае, спадзеючыся, што калі-небудзь яна вернецца да Яго.

ЁЭЛЬ

Што могуць азначаць прыродныя катаклізмы?

«Перад імі затрасеца зямля, пахісьнеца неба; сонца і месяц азмрочацца, і зоркі страцяць сваё сьвятло». (Ёэль 2:10)

Сьведкі нашэсьця шаранчы з невымоўным жахам апісваюць спустошаныя як пасля пажару палі і лясы. Ёэль стварыў адзін з самых яркіх партрэтаў жаху, гора і голаду пасля нашэсьця. Прыродныя зьявы прымушаюць людзей задумацца, навошта і чаму Бог дапусьціў гэта?

У Ёэля няма сумненьняў у тым, што Бог наўпрост зьвязаны з гэтым катаклізмам. Больш таго, менавіта такім зьяўляецца суд Божы над Ізраэлем. Аднак прарок не канцэнтруе ўвагу на правінах Ізраэля, ён глядзіць наперад, на пэрыяд аднаўленьня. Ёэль пераканаў сьвятароў арганізаваць дзень малітвы і поста, каб зьвярнуць людзей да Бога. І тады Бог ня толькі адновіць згубленае, але і дасьць у шмат разоў больш, чым яны мелі да пакараньня. Ёэль верыў, што Дух Божы пераўтварыць людзей, дапаможа ім больш любіць Бога, і рабіць гэта пастаянна, а не толькі "калі прыцісьне". Гэта і ёсьць галоўная мэта Госпада.

АМОС

Справядлівасьці!

Просты селянін кідае выклік матэрыялістычнай нацыі

“Хай, як вада, цячэ суд, і праўда - як моцны струмень!” 5:24

Такога росквіту не было ўжо вельмі даўно. У адсутнасьць зьнешніх ворагаў краіна спазнала раскошу. У клопатах пра жытло, уладкаваньне дамоў, ежу і хараство Ізраэльцы ператварылі пакланеньне да Бога ў зручную “рэлігію”. Сярод усяго гэтага голас простага пастуха Амоса гучаў як скрыгат цьвіка па шкле. Ён бачыў на кожным рынковым пляцы прыгнёт бедных, несумленны бізнэс, хабарніцтва і магчымасьць купіць усё за грошы. Несправядлівасьць, якая хаваецца за вонкавым дабрабытам, стала цэнтральнай тэмай яго пасланьняў.

Пасланьне кнігі Амос такое: Бог ня проста “дадатак” у жыцьці чалавека. Ён жадае панаваць, быць цэнтрам, Ягонаму закону падпарадкаваньня ўсе сфэры жыцьця. Яму ня трэба крывадушнае пакланеньне. Справядлівасьць мусіць быць ва ўсім!

АЎДЗЕЙ

Ідэальная справядлівасьць

Аўдзеі паставіў кропку ў крэўнай варажнечы

“як ты чыніў, так учынена будзе і з табою” 1:15

Крэўная варажнеча паміж двума братамі Якубам і Ізавам, скончылася тым, што Якуб падманам атрымаў ад бацькі права на першародзтва, а Ізаў, які абмяняў гэтае права на поліўку, сыйшоў і пасяліўся ў пустэльнай, гарыстай мясцовасьці, заснаваўшы там нацыю Ідумэйцаў.

Аднак варажнеча паміж братамі на гэтым не спынілася: хоць Бог сказаў Ізраэлю ня мець нянавісьці да Ідумэйцаў (Друг. 23:7), Ізраэльцы не раз цярпелі жорсткія і падступныя напады з боку неміласэрных жыхароў Эдому. Прарокі не раз прадказвалі пакараньне Эдому. Апошняй кропляй стала тое, што падчас захопу Бабілёнцамі Ерузаліма, Ідумэйцы, стаўшы на бок ворагаў Ізраэля, бязьлітасна нішчылі ацалелых жыхароў гораду, раскрадалі і руйнавалі Ерузалім. Як іх продак паляўнічы Ізаў больш клапаціўся аб ежы, чым аб сваім гонары, так ягоныя нашчадкі прывабіліся здабычай, забыўшы аб спачуваньні да братэрскага народу.

Аўдзеі прадказвае ідэальную справядлівасьць у дачыненні да ганарыстага Эдому. За ўсё, што яны ўчынілі, ім будзе адплочана ў шмат разоў. Так і здарылася. Апошні Ідумэец быў зьнішчаны ў 70 годзе пасля Нараджэньня Хрыстовага падчас аблогі Ерузаліма Рымлянамі. Па іроніі лёсу, Ідумэйцы загінулі ў тым горадзе, жыхароў якога яны ўціскалі гэтулькі стагодзьдзяў.

ЁНА

Добрыя навіны для ворагаў?

Ёна ня мог сябе прымусіць палюбіць жорсткіх Асырыйцаў

“Мне ці ж не пашкадаваць Нінэвіі, гораду вялікага, у якім больш за сто дваццаць тысячаў чалавек, якія ня ўмеюць адрозьніць правай рукі ад левай, і мноства быдла?” 4:11

Ісус сказаў: “любце ворагаў вашых, дабраслаўляйце тых, каторыя праклінаюць вас”. У той час як усе захапляюцца гэтымі вечнымі словамі, на справе любоў да ворагаў, выяўляецца не такой ужо лёгкай, а часам і не справядлівай. Ці павінны мы прабачаць нацыстаў, расістаў і такіх дыктатараў, як Садам Хусэйн?

Гісторыя Ёны простая. Ён ні сэкунды не вагаўся, што Нінэвійцы могуць пакаяцца і тады Бог прабачыць гэтым лютым ворагам Ізраэля. Таму ён хутка адрэагаваў на слова Бога,... выправіўшыся ў супрацьлеглым кірунку.

З гістарычных кнігаў становіцца зразумела, чаму Ёна і ўсе ізраэльцы так ненавідзелі асырыйцаў. Дакумэнтальныя крыніцы, пакінутыя летапісцамі, утрымліваюць дэтальныя апісанні пакутаў, катаваньняў і жорсткіх вынішчэньняў, якія асырыйцы чынілі сваім ворагам. Але Бог любіў Нінэвію і бачыў, што яна гатовая зьмяніцца. Калі, урэшце рэшт, Ёна прапаведаваў там, то нінэвійцы былі настолькі ўважлівымі і спагаднымі, якімі ніколі не былі габраі да сваіх прарокаў.

Кніга Ёны таксама супярэчыць таму меркаваньню, што ў Старым Запавецце Бог быў заняты выключна сваім народам. Ён ня толькі клапаціўся пра іншыя нацыі, але і выкарыстоўваў сваіх “агентаў” для пропаведзі ім. Ёну давялося нялёгка, пакуль ён не зьмяніў сваё стаўленьне да ворага. Кніга Ёны – гэта гісторыя цудоўных зьменаў у Нінэвіі і ў сэрцы Ёны.

МІХЕЙ

Сьвятло ў цемры

Зло і гвалт ідуць на Поўдзень – да Ерузаліму

“І чаго патрабуе ад цябе Госпад: дзейнічаць справядліва, любіць справы міласэрнасьці і пакорна хадзіць перад Богам тваім” (6:8).

Вясковыя людзі нярэдка губляюцца ў вялікім горадзе. Яны ўтаропліваюцца на высокія будынкi, моднае адзенне і эфектныя сымбалі ўлады. Міхей быў правінцыялам з Марэшэту, невялікага паселішча непадалёк ад Ерузаліму. Тады як яго сучаснік Ісая быў частым госьцем у царскім палацы, Міхей і пагатоў ня быў у такіх колах.

Аднак гэты вясковы хлопец ня быў зьбіты з панталыку. Ні гвалт таго часу не мог агаломшыць яго, ні ўплывовыя і багатыя людзі – запалохаць. Ён бачыў сьвет вачыма Бога.

Міхей жыў у адзін з самых змрочных часоў гісторыі Ізраэлю – час жорсткіх войнаў. Краіна ўжо даўно была падзеленая на Поўнач і Поўдзень, і прарок быў сьведкам грамадзянскай вайны, калі толькі на Поўдні загінула 120 тысяч чалавек (2Лет. 28:6). Затым Асырыя, тагачасная звышдзяржава, зьнішчыла Паўночнае Валадарства пасля трохгадовай асады яго сталіцы Самарыі. Толькі цуд выратаваў Ерузалім ад падобнага лёсу (2Лет. 32). Але ці доўга Поўдзень будзе вольны?

Грэх Поўдня

Міхей не сумняваўся, што азначае гэты хаос. Госпад пакараў паўночны народ Ізраэлю за грахі, пералічаныя ў 4Вал. 17:16-17. Ідалапакланьне, культ Ваала, дзіцячыя ахвярапрынашэньні, магія і чараўніцтва – ўсё гэта цяпер насоўвалася на поўдзень, у Юдэю. Міхей нават назваў Ерузалім “вышынямі” (1:5), як звычайна называлі месцы пакланеньня паганскім ідалам. Калі народ будзе працягваць непаслушэнства Богу, то гэты назоў Поўначы праройдзе на Юдэю. Побач з маральнай разбэшчанасьцю зьявіліся і іншыя віды граху: махлярства (6:10-11), хабарніцтва (3:11), несправядлівасьць (2:2) і недавер, які руйнуе сем’і (7:5-6).

Па-за межамі цемры

Аднак Міхей бачыў наперадзе сьвятло. Над усімі падзеямі ён бачыў велічнага Бога, які караў Свой народ, каб ачысьціць і аднавіць яго. Адначасова з жудаснымі прадказаньнямі разбурэньняў прарок выразна казаў і пра Месію, Таго, хто выратуе Ізраэль. Гэты вясковы чалавек бачыў ня толькі свой час, але і будучыню, калі нацыі “перакуюць мечы свае на аралы” (4:3).

НАВУМ

Бог дае рады несправядлівасьці

Сіла па-над іншымі сіламі

“Перад абурэньнем Яго хто ўстоіць? І хто сьцерпіць полымя гневу Яго?”
(1:6).

Ці справядлівае жыцьцё? Рэдка здаецца, што так, асабліва ў міжнароднай палітыцы. Самыя злосныя дыктатары квітнеюць, а неабмежаваная ўлада зьяўляецца ключавым складнікам посьпеху. Слабыя ж заўсёды прыціскаюцца.

Быўшы жыхаром Юдэі, маленькай краіны на паўднёвы захад ад Асырыі, Навум добра адчуваў такую несправядлівасьць. Яго пасланьне тычылася сталіцы асырыйскай дзяржавы Нінэвіі, якая кантралявала ўвесь Блізкі Усход.

Мужнасьць Навума

Ізраэль, братэрская краіна Юдэі на поўначы, ужо быў пераможаны Асырыяй і адпраўлены ў выгнаньне. Толькі цудоўнае ўмяшальніцтва Бога выратавала ад такога лёсу Юдэю. У часы ж Навума асырыйцы вярнуліся. Як васальная краіна Юдэя была вымушана плаціць даніну.

Мала якія людзі маглі назіраць такую брутальную ўладу і заставацца спакойнымі. Навум быў сярод іх, бо бачыў значна большую сілу – сілу Госпада, гнеў Якога руйнуе й каменьне. Калі Бог злуецца, хіба Нінэвія зможа выстаяць? Навум не сумняваўся.

Патрэбна была вялікая сіла духу, каб прадказаць падзеньне адной з самых магутных дзяржаваў у сьвеце. У сваім пасланьні, Навум прамаўляе не запалохана, а амаль ганарліва. Ён кажа з упэўненасьцю, бо ведае характар Бога: *“Госпад не пакідае без пакараньня”* (1:3).

Падзеньне Нінэвіі

Цягам колькіх гадоў прадказаньне Навума спраўдзілася. Нінэвія пала, каб ніколі больш не паўстаць. Найвялікшы горад у сьвеце стаў папросту кучай каменьня. І Аляксандар Македонскі, і Напалеон спыняліся непадалёку, ды нават не ўяўлялі, што раней тут быў горад.

Імя *Навум* азначае ‘спакой’. Апісваючы гнеў Божы, ён прыносіць суцэнасьць тым, хто жыве ў зле і несправядлівасьці: *“Добры Госпад – прыстанак у дзень скрухі, і ведае тых, што на Яго спадзяюцца”* (1:7). Хоць суд Божы і можа падацца марудным, урэшце рэшт яго ніхто ня ўнікне.

АБАКУМ

Праблема зла

Чаму Госпад маўчыць, калі грэшнік мае посьпех?

“Праведны вераю жыць будзе” Абакум 2:4

Кніга прарока Абакума пачынаецца са скаргі да Бога. Чаму Бог маўчыць, калі ў краіне робіцца зло, жорсткасьць і несправядлівасьць, чаму Ён дазваляе больш грэшнаму Бабілёну перамагаць Юдэю? Бог адказаў на пытаньне Абакума, але не адразу і ня так, як чакаў гэтага прарок. Але Божы адказ быў найлепшым тлумачэньнем Яго адносінаў да зла. Госпад паказаў прароку на два факты. Першы, што зло можа панаваць на зямлі, але яно рана ці позна зьнішчае сябе сваёй жа зброяй. А другі факт кажа аб характары Госпада – Ён можа маўчаць нейкі час, але ня вечна. “Бо зямля напоўніцца спазнаньнем славы Госпада, як воды напаўняюць мора” (2:14).

Абакум не дае дакладнага адказу, чаму Бог дазваляе існаваньне зла. Але ён запэўнівае, што Госпад ніколі не губляе кантроль над сытуацыяй. Веруючы знойдзе надзею і радасьць, спадзеючыся на Госпада, ня глядзячы ні на якія абставіны.

САФОНІЯ

Калі скончыцца цемра

Сусьветная катастрофа і сьвятло надзеі

“Госпад, Бог твой...узрадуецца аб табе, будзе літасьцівы паводле Сваёй любові, будзе радавацца аб табе з весялосьцю.” 3:17

Сафонія пісаў сваё прароцтва хутка пасля сканчэння 50-ці гадовага валадарання Манасіі. Гэта быў адзін з найгоршых валадароў за ўсю гісторыю народа, вядомы сваёй жорсткасцю і балванахвальствам. Пасля яго на пасад сеў ягоны сын Амон, які паўтарыў грахі бацькі, але ён кіраваў нядоўга. Калі Амона забілі, валадаром стаў яго васьмігадовы сын Ёсія. Біблія кажа, што не было валадара, роўнага Ёсіі (4 Валадарстваў 23:25). Ён сапраўды адрадіў краіну і наблізіў народ да Госпада.

Сафонія пісаў як раз напярэдадні вялікіх пераменаў, і яго словы дапамаглі народу аднавіць сваю веру ў Госпада. Кніга Сафоніі праклінае грахі народу, але ён ідзе далей за іншых прарокаў і прадказвае “дзень Госпада” - дзень вялікага суду. Але па-над судом прарок бачыць і вялікае сьвятло – аднаўленьне сусьвету, калі рэшта Божага народу даверыцца Госпаду. Таму кніга пачынаецца словамі адчаю і смутку, але завяршаецца песьняй вялікай радасьці.

АГЕЙ

Прарок, які ўбачыў вынік На гэты раз народ Божы паслухаўся

“І паслухаўся ўвесь астатні люд голасу Госпада, Бога свайго, і словаў Агея прарока, як пасланага Госпадам, Богам іхнім” (1:12).

Часам, у крытычныя моманты, словы аднаго чалавека могуць аб’яднаць шмат разгубленых людзей. Так, красамоўства прэм’ер-міністра Чэрчыля, магчыма, vyrатавала Вялікую Брытанію ў Другой усясьветнай вайне. А пропаведзі Марціна Лютара Кінга валодалі розумамі амэрыканцаў ў сярэдзіне ХХ стагодзьдзя.

Падобным чынам словы Агея выразна прагучалі ў часе разгубленасьці. Каля дваццаці гадоў таму габраі вярнуліся з бабілёнскага выгнаньня. Здавалася, аднак, што яны забыліся на прычыну вяртаньня. Пасьля няўдалай спробы адбудаваць храм увесь свой імпэт яны аддаюць адбудове ўласных дамоў. Руіны Салямонавага храму стаяць як напамін, што народ забыўся на Бога.

Таму Агей заклікаў народ *“наварнуць сэрца”* да сваёй сытуацыі. Ён ня гневаўся, як Ярэмія, і не пісаў красамоўныя паэмы, як Ісая. Ён казаў проста і лягічна: габрайскі народ шмат працаваў, але ўраджай быў малым. Чаму? Бо ізраэльцы няправільна расставілі свае прыярытэты. Бог павінен быць на першым мейсцы, і трэба адбудаваць Яго храм.

Адказ з самага сэрца

Людзі адказалі яму адразу. Прарокі, што былі да яго, такія як Амос, Ісая і Ярэмія, казалі дзесяцігодзьдзямі і ня бачылі такой шчырай рэакцыі. Пасланьне ж Агея працягвалася толькі чатыры месяцы, але ён дасягнуў усяго, што намерваўся зрабіць. Праз чатыры гады храм быў адбудаваны.

Але чаму храм быў такі важны? У рэшце рэшт, ахвярапрынашэньні маглі адбывацца і на часовым алтары. Але Бог ня мог быць належным чынам ушанаваны, пакуль Яго дом, як Ён называў яго, ляжаў у руінах. Храм сымбалізаваў прысутнасьць Бога і прыярытэты Ізраэля.

На пытаньне, ці зьменіць адбудова храму фінансавое становішча ізраэльцаў, Агей спачатку не адказваў. Празь месяц (2:1–9) ён скажа, што ў Бога вялікія пляны для народа, аднак у гэтым ішлося пра прысутнасьць Бога ў народзе, а не пра ўраджаі. І толькі ў апошні дзень, пра які мы чытаем у яго пасланьні, Агей вяртаецца да пытаньня жніва. Бог хоча, каб народ зноў *“наварнуў сэрца сваё на дарогі свае”*, кажа Агей, і гэтым разам убачыў вялікую розьніцу з таго часу, як Бог стаў на першым мейсцы. *“З гэтага дня Я дабраслаўлю вас,”* – так сказаў Бог праз Агея (2:19).

ЗАХАРЫЯ

Пачынаючы з нуля

Як можна будаваць на зламаным?

"Я зьвяртаюся да Ерузаліма зь літасьцю; у ім збудуецца дом Мой" (1:16).

Габрайская гісторыя падаецца доўгім падзеннем уніз. Габраі адказвалі на Божую любоў нараканьнямі, непаслушэнствам Яго законам і ідалапаклонствам. Пасьля стагодзьдзяў папярэджаньняў прыйшло, нарэшце, пакараньне. Ерузалім быў разбураны, а ацалелыя ў ланцугах адпраўленыя ў іншы канец сьвету. Габраі ня проста прайгралі бітву, яны фактычна страцілі месца ў Божым сэрцы і сваё становішча абранага народу.

Але ў выгнаньні зьявілася магчымасьць усё пачаць спачатку. Пэрсідзкі валадар Кір дазволіў ім вярнуцца дахаты і адбудаваць храм. Многія запаліліся і паехалі на радзіму, якую большасьць зь іх ніколі ня бачыла (пра гэта чытайце першыя разьдзелы Ездры).

Вера пачынае згасаць

Выгляд раней магутнага гораду быў варты жалю. Паўсюль панавала запусценьне. Невялікая група былых выгнаннікаў пабудавала алтар на месцы разбуранага храма, аднак яны хутка расчараваліся. Ім і так было досыць клопатаў, каб як-небудзь перабівацца самім. Супраціў суседніх паганскіх краінаў у аднаўленьні храма канчаткова спыніў габраяў.

Храм заставаўся разбураным яшчэ дваццаць гадоў, пакуль прарокі Агей і Захарыя зноў не абудзілі жаданьне габраяў. Бо пакуль храм знаходзіцца ў руінах, гаварылі яны, адначасова і вобраз Ізраэля як народу Богага разбураны. Будаўніцтва пачалося зноўку. Кніга Захарыі як раз і распавядае пра пэрыяд аднаўленьня.

Неабходна зьмяніць сэрца

Аднак Захарыю ў першую чаргу цікавіла ня столькі будаўніцтва, колькі адносіны з Богам, якія сымбалізаваў храм. У першых радках свайго пасланьня прарок заклікае ізраэльцаў ня быць такімі, як іх продкі. Сапраўды, новы пачатак патрабавала перамены сэрца. "Зьвярнецеся да Мяне, гаворыць Госпад Усемагутны, і Я зьвярнуся да вас" (1:3).

МАЛАХІЯ

Калі вера згасае

Малахія гаворыць з пасіўнымі людзьмі

"Сын паважжае бацьку, і раб - гаспадара свайго; калі Я - бацька, то дзе павага да Мяне?" (1:6).

І у поспеху ўтойваюцца небясьпекі. Дасягнуўшы вяршыні, чалавек мае тэндэнцыю расслабляцца; пры гэтым слабее і духоўнае жыцьцё.

Малахія стараўся абудзіць Ізраэль ад халоднасьці ў адносінах з Богам. Некалькі гадоў таму народ шчасліва вярнуўся ў Ерузалім з сямідзесяцігадовага выгнаньня. Пасьля пэрыяду ўздому да часу Малахіі вера габраяў патухла. Яны ня бачылі, што Бог любіць іх (1:2), і думалі, што служэньне Богу не прыносіць карысьці (2:17, 3:14).

Яны не былі вялікімі грэшнікамі

Народ проста стаў цёплым. На гэта паказвалі як іх скаргі, так і іх дзеянні. Яны не былі вялікімі грэшнікамі, як людзі да выгнаньня (абыходзілася без ахвярапрынашэньня дзяцей і ідалапаклонства), аднак, працягваючы трымацца веры, габраі страцілі адносіны з Богам.

У вачах Малахіі ізраэльцы практыкавалі сваю веру напаўсілы. Каб запаліць іх, прарок ужыў некалькі тактык. Ён пачаў з дэманстрацыі Божае любові. Хоць для гэтай аўдыторыі любоў Бога не была яўной, пры параўнаньні становішча Ізраэля і суседняга Эдому, стала зразумелым, што Бог заўсёды клапаціўся аб Сваім народзе.

Пазбаўляючы ад абыякавасьці

Затым Малахія заклікаў габраяў сур'эзна паставіцца да паслухмянасьці Богу. Яны прыносілі хворых або пашкоджаных жывёлін у ахвяру. "Паднясі гэта твайму князю; ці будзе ён задаволены табою?" (1:8) - запытвае прарок. Выправіўшы гэта, Малахія патрабуе, каб габраі перасталі браць у жонкі прадстаўніц іншых народаў, ж гэта непазьбежна вяло да кампрамісаў у веры. Таксама яны павінны спыніць разводы і поўнасьцю аддаваць дзесяціну. Сквапнасьць прыраўноўвалася да рабаўніцтва.

Малахія патрабаваў гэтых зьменаў ня толькі таму, што яны былі запісаныя ў кнізе закону. Гэтыя дзеянні павінны былі сымбалізаваць зьмену сэрцаў. Да веры і плёну трэба ставіцца сур'эзна. "Хоць у гэтым выпрабуйце Мяне, гаворыць Госпад Усемагутны: не ці адчыню Я для вас адтулін нябесных і не ці выкажу на вас бласлаўленьня да лішку?" (3:10).

ЭВАНГЕЛЬЛЕ ПАВОДЛЕ МАЦЬВЕЯ

Мост паміж старым і новым Навошта пачынаць з радаводу?

"народзіць жа Сына, і дасі Яму імя Ісус, бо Ён выратуе людзей Сваіх ад грахоў іх".1:21

На працягу чатырохсот гадоў у Бібліі не было ніводнага новага запісу. Прарокі маўчалі. Блізкаўсходнія імперыі ўтвараліся і падалі, а маленькая Ізраэльская нацыя ляжала пад прыгнётам вялікіх дзяржаваў Грэцыі і Рыму. Але затым адбылося нешта асаблівае. Нарадзілася Дзіця, непадобнае ні на аднаго з усіх людзей на зямлі. Распедам пра гэтае Дзіця Эвангельле паводле Мацьвея пачынае новы разьдзел у Бібліі - Новы Завет. Матфей затым робіць ашаламляльную заяву: гэтае Немаўля з непрыкметнага мястэчка Назарэта і ёсць той самы Месія, якога абяцалі прарокі са пор Старога завету.

Радавод Ісуса

Людзі ўсяго свету, і, асабліва, Габраі вельмі чакалі Мэсію. Яго з'яўленне павінна было змяніць усю гісторыю. Ці мог гэты сын цяляра стаць тым доўгачаканым валадаром? Каб даць адказ на гэтае пытанне, Мацьвей пачынае з генеалогіі. Радаводы звычайна выклікаюць невялікую цікавасьць, калі не дакранаецца людзей, якія ў ім непасрэдна запісаныя.

Радавод Ісуса быцц прыведзена тут, каб даказаць, што Яго бацькі сапраўды прэтэндавалі на прыналежнасьць да валадарскай лініі. Мацьвей прасачыў радавод Ісуса аж да Абрагама - прабацькі габрайскай нацыі.

Сувязь зь мінулым

Пасьля пераліку продкаў Ісуса Мацьвей пераходзіць да апісаньня Яго жыцьця на зямлі. Ён цытуе пры гэтым Стары Завет больш, чым хто-небудзь іншы ў Новым Запеце. Аднак яго апісаньне прыкметна адрозьніваецца ад традыцыйнага погляду юдэяў на Мэсію. Валадар Ісус прыйшоў стварыць новае Валадарства, якога ніхто не чакаў.

ЭВАНГЕЛЬЕ ПАВОДЛЕ МАРКА

Эвангелье – рэзюмэ, якое нагадвае сцэнар захапляльнага трылера

“Г хутка разыйшлася чутка аб Ім на ўсёй Галілейскай краіне”. 1:28

На экране прамільгнуў кароткі ўступ. Далей камера сьлізгае па бязьмежных прасторах выбеленага пяску, па якім перасоўваюцца толькі скарпіёны, яшчаркі і павукі. Нарэшце, у дрыготкім ад сьпёкі пустэльным краявідзе прымячае самотную фігуру дзіўна апранутага ў вярблужы волас і нешта гукаючага ў зьвінячым паветры пустыні. Так пачынаецца Эвангелье паводле Марка.

Эвангелье Марка нагадвае дакументальны фільм. Сюжэт не абцяжараны дыялогамі і псыхалягічнымі адступленьнямі. Аўдыторыя аўтара - гэта хутчэй нецярплівыя аматары кіно, чым чытачы. Марк спрытна мяняе накірунак камер. Ён сьлізгае поглядам па натоўпах людзей і наводзіць фокус на асобных персанажаў. Галоўны герой, несумнеўна, на прэдым пляне. Пасьля першых кадраў зь Янам Хрысьціцелем, Марк паўсюль ідзе за Ісусам.

Акцэнт на дзеяньнях

Чытачы, заклапочаныя пошукамі структуры ў гэтай кнізе, заўважаць, што яна напоўнена цудамі Ісуса. У той час як Лука і Мацьвей аддаюць па чатыры разьдзелы на гістарычны ўступ, які лагічна падводзіць да цудаў, Марк ужо ў першым разьдзеле апісвае адразу 3 цуды.

Гэтак жа, у супрацьлегласьць іншым кнігам, тут няма шматлікіх прыповесьцяў. Натоўпы народу ўсюды ходзяць за Ісусам і, гледзячы на Яго жыцьцё, пытаюць: "Ці Ён Сьвяты Божы?", "Ён мудрэц або дурань?", "Ці не сын Ён цясляра?"

Захопліваючы дух

Нанізваючы дзейства адно на адно без перадыху, Марк ні на секунду не адпускае ўвагу чытача. Слова, якое ўжываецца для выражэньня пасьпешнасці дзеяньня выкарыстоўваецца ў грэцкім тэксьце 42 разы. Кніга багатая на словы накшталт: "зьдзіўленьня", "у захапленьні", а гэтак жа на выклічнікі. Марк як быццам спрабаваў захаваць для гісторыі атмасферу захапляючых дух падзеяў, роўным якім у гісторыі яшчэ не было.

Навучаючы 12 апосталаў - самую непэрспектыўную групу вучняў.

З майстэрствам здольнага літаратара Марк апісвае рэакцыю натоўпу на дзеяньні Ісуса: зьдзіўленьне, разгубленасьць і раздражненьне. Як і астатнія "гледачы", вучні доўгі час заставаліся ў ценю і, мякка кажучы, не разумелі, што адбываецца. "Няўжо і вы такія някемлівыя?" - пытаўся Ісус, - "дакуль буду трываць вас?"

Дзесьці на сярэдзіне апавяданьня ўвага з натоўпу перамяшчаецца на апосталаў. Хоць іх дзеянні былі поўныя памылак, Ісус шмат часу аддаваў ім, навучаючы і настаўляючы іх. Як гэтая пільная ўвага Настаўніка адбілася на іх? На здзіўленьне, яны заставаліся яшчэ больш няспелымі. Калі Ісус гаварыў аб Сваёй сьмерці, яны альбо пакідалі Яго словы без увагі, альбо пачыналі пратэставаць. Адночы вучні ледзь не пабіліся, спрачаючыся, хто ж займае больш высокае становішча. Яны, відавочна, не разумелі тое, што адбывалася. Увогуле, яны як мага дакладней дэманстравалі ўсё лепшае і горшае, што ёсьць ва ўсіх нас.

Адна падзея, аднак, моцна зьмяніла іх. Нібы нейкае полымя дакранулася іх жыцьця. Гэта было ўваскрасеньне Хрыста. Пасля гэтага цяжкі ўрокі Настаўніка, нарэшце, далі першы плён. Розьніца ў паводзінах "перад" і "пасля" - ашаламляльная. Досыць проста параўнаць баязлівых і хаваючыхся вучняў з адважнымі і бескампраміснымі Апосталамі з кнігі Дзеяў. Падаецца іранічным той факт, што Ян і Пётра, якія заслужылі самыя суровыя папрукі, сталі тымі, хто павёў царкву далей.

ЭВАНГЕЛЬЕ ПАВОДЛЕ ЛУКІ

Новазапаветны мюзікал

На зямлі адбываецца нешта асаблівае

"І сказаў ім Анёл: ня бойцеся; я абвясічаю вам вялікую радасць, якая будзе ўсім людзям" Лукі 2:10

Хоць Лука апісвае тыя ж падзеі, што Мацьвей і Марк, але яго апавяданьне мае крыху іншую афарбоўку, асабліва ў першых разьдзелах. Мацьвей пачынае з радаводу, Марк – з выпаленага пустэльнага краявіду, а Лука апісвае вясёлае сьвяткаваньне.

Апісаньне нараджэньня Ісуса нагадвае мюзікал: усе пэрсанажы радуюцца і веселяцца, сярод іх – сівабароды сьвятар, крыху зьбянтэжаная дзяўчына, састарэлая прарочыца. Усе яны сьвяткуюць, і галасы іх зьліваюцца ў агульным сьпеве.

Неўзабаве пасля сустрэчы з Анёлам Марыя пачынае хвалебную песню, сьвятар Захарыя, пасля 9 месяцаў маўчаньня, выбухае натхнёным вершам, і нават маленькі Ян Хрысьціцель, яшчэ не народжаны, скача ад радасьці ў чэраве маці. Калі Ісус быў народжаны, сьпеў Анёлаў гучаў з зорнага неба. Сапраўды, нешта асаблівае адбываецца на планеце Зямля.

Гісторыя, падзеленая на дзьве часткі

Чытаючы Луку, напаўняешся пачуцьцём радасьці і весельсяці, якія ён пастараўся перадаць словамі; гэта і ёсьць тая "вялікая радасць", аб якой абвясчалі анёлы (2:10). У тужлівых і разгромленых габрайскіх селішчах зараджалася нешта надзвычай добрае.

Аўтар сьведчыць, што шмат дасьледаваў жыцьцё Хрыста (1:1-4). Таму ў кнізе шмат увагі нададзена падрабязнасьцям, якія ён даведаўся ад відавочцаў.

Нараджэньне Ісуса літаральна падзяліла Гісторыю чалавецтва на дзьве часткі: да нараджэньня Хрыстова і пасля (на латыні AD і BC, або "да нашай эры" і "нашай эры").

Нават праз больш 2000 гадоў успамін аб нараджэньні Ісуса напаўняе сэрцы радасьцю. Сьвята Нараджэньня Хрыстова напоўнена смачнай ежай, падарункамі, дабрачыннасьцю, музыкай і сьпевам. І прычына для нашай радасьці відавочная: мы сьвяткуем той момант, калі Бог стаў чалавекам і пасяліўся на Зямлі.

ЭВАНГЕЛЬЛЕ ПАВОДЛЕ ЯНА

Бог гаворыць зноў

Ён казаў у той адзіны спосаб, які разумее чалавек

“І Слова стался Целам, і пасялілася паміж намі” (1:14).

Пакуль з табой не размаўлялі, ты ня можаш сказаць, што сапраўды пазнаёміўся з чалавекам. Бо раней таго часу тое, што творыцца ў яго галаве, будзе для цябе таямніцай.

Падобным чынам таямніцай быў Госпад, пакуль не спыніў маўчаньне. Адночы Ён загаварыў, і сталася ўсё жывое – акіяны, кіты, жырафы, архідэі і жукі. Бог загаварыў зноў, і гэтым разам Слова сталася чалавекам, Ісусам Хрыстом.

Адрознае ад іншых Эвангельляў

Зь першых вершаў Эвангельля паводле Яна становіцца зразумелым, што ягон стыль кардынальна адрозьніваецца ад стылю іншых Эвангельляў. У той час як Мацьвей, Марк і Лука сканцэнтраваныя на падзеях з жыцьця Ісуса, Ян надае велізарную ўвагу таму, што казаў і рабіў Збаўца.

Ужо ў першым сказе Ян раскрывае сутнасьць Ісуса. Няма сцэнаў Ягонага нараджэньня або дзяцінства, не апавядаецца, як Ён хадзіў ад паселішча да паселішча. Ян прадстаўляе нам Ісуса як дарослага Сына Божага. Пасьля красамоўнай прадмовы мы бачым Яна Хрысьціцеля, які ўпакорана кажа пра Хрыста: *“Я ня варты развязаць рэмень сандаляў Ягоных” (1:27).*

Пасланы на місію

Ян выбраў моманты толькі дваццаці дзён з жыцьця Ісуса і разьмясьціў іх так, што прадставіў нам Мэсію, Які *“ведае, адкуль прыйшоў і куды ідзе” (8:14).* Ісус быў Божым Сынам, пасланым выканаць волю Айца. Яго частыя звароты да *“Таго, Хто паслаў Мяне”*, надаюць своеасаблівым рытм кнізе.

Ад Яна мы даведваемся, што Ісус удзельнічаў у акце стварэньня сьвету. А пазьней Ён быў пасланы на зямлю як Слова, падагульненьне ўсяго, што хацеў сказаць Госпад. Бог казаў у той адзіна зразумелы для нас спосаб: стаўшыся адным з нас.

ДЗЕІ АПОСТАЛАЎ

Злучальнае зьвяно *Немагчыма ўявіць Біблію без кнігі Дзеяў*

"...але калі атрымаеце моц ад сышоўшага на вас Духа Сьвятога, тады будзеце Мне сьведкамі ..." (1:8)

Самы лепшы спосаб усьвядоміць значнасьць кнігі Дзеяў – гэта паспрабаваць уявіць Біблію безь яе. Атрымаецца, што пасья чытаньня Эвангельляў аб жыцьці Ісуса вы адразу пачынаеце чытаць пасланьні розных аўтараў да хрысьціянаў розных цэркваў і гарадоў. Але ж як Божая слава зь Ерузаліма дасягнула ўсе гэтыя аддаленыя куткі зямлі?

Кніга Дзеяў пракладае масток ад гісторыі аднаго Чалавека – Ісуса да гісторыі тысячаў яго пасьядоўнікаў.

Тут мы знаёмімся з Паўлам - аўтарам шматлікіх пасланьняў, падарожнічаем па ўзьбярэжжы Міжземнага мора, сустракаемся з ключавымі фігурамі новага руху і пранікаемся праблемамі, якія паўстаюць перад лідэрамі хрысьціянства.

Лука, лекар, напісаў Эвангельле аб жыцьці Ісуса, "аб усім, што Ісус рабіў і чаму вучыў ад пачатку" (Дзеі 1:1). Другая яго кніга зьяўляецца працягам апісаньня працы Госпада, толькі ў крыху іншай форме. Дзеі яскрава паказваюць, як Ісус пачаў ствараць Сваю Царкву.

Дзякуючы стылю аўтара кніга чытаецца як захапляльная прыгода. У часы, калі кожную сэкунду зьяўлялася новае вераваньне або рух, Эвангельская вера змагла стаць сусьветным фэноменам. Кніга Дзеяў тлумачыць чаму гэта адбылося.

ЛІСТ ПАЎЛЫ ДА РЫМЛЯНАЎ

Самая патрабавальная публіка

“Найперш дзякую Богу майму праз Ісуса Хрыста за ўсіх вас, бо пра веру вашу гавораць ва ўсім сьвеце”. (1:8)

Уявіце сабе, што вас запрасілі выступіць перад вашымі аднаклясьнікамі на тэму "сэнс жыцця". Верагодна, падрыхтоўка такога выступу заняла б у вас некаторы час. А што, калі б вас запрасілі на тэлебачаньне, дзе вашу прамову пачулі б мільёны тэлегледачоў. Для такога выступу вы б доўгі час правялі над вашымі запісамі, абдумваючы і падбіраючы словы, годныя самых патрабавальных вушэй.

Апостал Павал падобным чынам рыхтаваўся перад напісаньнем сваіх лістоў. Сам назоў Рымляне выклікае ва ўяўленьні прадстаўнікоў магутнай імперыі, якая кіруе ўсім сьветам. У часы Паўла Рым быў цэнтрам юрыспрудэнцыі, культуры, улады і адукацыі. Зварот да такой патрабавальнай публікі павінен быў быць уражлівым. У сваім лісьце Павал раскладвае па палічках усё хрысьціянскае вучэньне, жадаючы ўпэўніць сваіх слухачоў, што Хрыстос зьяўляецца адказам на ўсе пытаньні.

Аднак, нягледзячы на сваю глыбіню, Ліст да Рымлян не падобны да сухой тэалягічнай працы. Вялікія рэфарматары ў гісторыі чалавецтва чэрпалі натхненьне, вывучаючы гэтую кнігу: Сьвяты Аўгустын, Марцін Лютар, Джон Уэслі.

ПЕРШЫ ЛІСТ ДА КАРЫНЬЦЯНАЎ

Самае неаднаведнае месца для царквы

Ніхто не чакаў нічога талковага ад бесталковых Карыньцянаў

“Паглядзіце, браты, на вашае пакліканьне, што няшмат з вас мудрых паводле цела, нямнога магутных, няшмат высакародных; але Бог выбраў неразумнае сьвету, каб пасароміць мудрых, і кволае, каб пасароміць магутных” (1:26, 27)

У кожным вялікім горадзе ёсьць такое месца, дзе зьбіраюцца прастытуткі, наркаманы, крымінальнікі. У старажытным сьвеце цэлы горад Карынт славіўся такім ладам жыцьця. Грэцкае слова "карынтаваць" азначала жыць амаральна і без усякага сораму.

Усе ведалі, што Карыньцяне пакланяліся грашам і ўсяму, што можна было купіць за грошы. Грошы цяжкі ракой, бо горад стаяў на адным з самых ажыўленых гандлёвых шляхоў. Насельніцтва гораду ў 700 000 чалавек уключала ў сябе азіятаў, габраяў, грэкаў, эгіпцянаў, маракоў, спартоўцаў, гульцоў і рабоў. Сваім рэлігійным ідэалам жыхары Карынту абралі багіню Вэнэру. Яе храм налічваў 1000 прастытутак.

Таму Карынт лічыўся самым непрыдатным месцам для пачынаньня царквы. Павал прыйшоў у горад "у страху і трымценні" пасля чарговага падарожжа. Аднак ён ведаў стратэгічную важнасць гэтага гораду. Адгэтуль хрысьціянства бесперашкодна магло распаўсюдзіцца па ўсім сьвеце па гандлёвых шляхах. Павал служыў у Карыньце каля 18 месяцаў. На ўсеагульнае здзіўленьне царква была адчыненая. Аднак праз некалькі гадоў ён пачуў, што ў царквы пачаліся духоўныя праблемы. Ліст да Карыньцянаў – гэтае гнеў, боль і сьлёзы. Самае вялікае з пасланьняў, яно ўключае ў сябе мноства тэмаў, як агульнацаркоўнага, так і асабістага характару.

ДРУГІ ЛІСТ ДА КАРЫНЬЦЯНАЎ

Кніга радасьці і смутку

Чаму Павел не сьвяткуе перамогу?

"Мы самі ў сабе мелі прысуд сьмерці, каб не пакладаліся на саміх сябе, але на Бога, Які ўваскрашае мёртвых" (1:9).

Часам атлеты дзіўным чынам рэагуюць на вялікія перамогі. Некаторыя завуць гэта "хваробай наступнага дня". Алімпійскі чэмпіён прачынаецца на наступны дзень пасья атрымання залатога медалю з адчуваньнем дэпрэсіі. Парадаксальна, але салодкі густ перамогі можа мець гаркавы прысмак.

Чалавек, які выйграў спрэчную справу ў судзе, пакутуе ад сімпатыі да пацярпелага боку. Палітык, які з трыюфам прывітаў людзей адразу пасья выбараў, унутрана ўздрыгвае ад усяго таго, што ён перажыў падчас перадвыбарчай кампаніі. Муж, які настаяў на разводзе, пакідае судовае паседжаньне ў смуткі і з цяжарам на сэрцы.

Ньючы боль

Такія жа горка-салодкія думкі абцяжарвалі, відаць, і апостала Паўла, калі ён пісаў другі ліст да Карыньцянаў. З аднаго боку, ён зусім нядаўна перамог, упэўніўшы карыньцянаў стаць на яго бок. Дух апостала ўсьцешыўся, калі ён пачуў ад Ціта пра іх падтрымку (7:6-16). Пасья ранейшых нягодаў, апісаных у першым лісьце, прыйшоў посьпех. Перадаючы сваю радасьць, Павал выказвае хвалу і падзяку ў розных месцах лісту.

Зь іншага боку, ні ў якім іншым пасланьні ён не выяўляе сваё расчараваньне так адкрыта. Адрозьні ж пасья стрыманага прывітаньня, Павал згадвае настолькі суровыя цяжкасьці, што ён і яго паплечнікі нават "не спадзяваліся жыць" (1:8). У лісьце сустракаецца шмат успамінаў пра цяжкасьці паміж ім і Карыньцай царквой. Павал цікавіцца, ці ня быў ён занадта патрабавальны да іх. Ён прызнае свой ньючы боль.

Дзёньнік для двух чытацкіх аўдыторыяў

Другі ліст да Карыньцянаў, поўны ўспамінаў з асабістага жыцьця Паўла, чытаецца хутчэй як дзёньнік, чым як адкрыты ліст. Калі ў першым пасланьні аналізуецца праблема царквы ў Карыньце, то ў другім раскрываюцца праблемы, перажытыя самім апосталам.

Ён не сьвяткуе з нагоды таго, што атрымаў падтрымку гэтай царквы. Ён адкрывае свой унутраны сьвет, гэтым самым робячы сябе ўразьлівым. Павал апісвае свой стан як "прыцісьнены, але не прыдушаны; жывем у нястачах, але ня ў распачы, гнаныя, але не пакінутыя; паваленыя, але ня гінем" (4:8-9).

Хоць асобныя месцы з другога лісту да Карыньцянаў паказваюць змаганьні Паўла, у цэлым кніга паказвае моцнага чалавека ў цяжкі час. Апостал адчувае палёжку, што праблема Карыньцянаў былі вырашаныя, аднак паказвае на некаторыя небяспечныя праявы, якія ўзьніклі ў царкве. Ён заўсёды памятае пра падвойную чытацкую аўдыторыю: пра тых, хто

падтрымлівае яго (ім адрасаваныя цёплыя, далікатныя словы Паўла); і пра невялікую частку адступнікаў, тых, хто нясе з сабою пагрозу царкоўнаму адзінству.

ЛІСТ ДА ГАЛЯТАЎ

Ніякага хрысьціянства другога гатунку

Але калі б нават мы, або анёл з неба дабравесьціў вам нешта іншае, чым тое,, што мы дабравесьцілі вам, хай будзе анатэма. (1:8)

Павал загневаны. Звычайна ягоныя лісты пачыналіся кароткім прывітаньнем і цёплай пахвадой, але ў гэтым пасланьні яго мова цвёрдая і бескампрамісная.

У чым жа праблема? Магчыма, чытач будзе здзіўляцца, што ж так разлавала апостала. Царква ў Галятыі падаецца бязгрэшным немаўлём у параўнаньні з Карынцай, у ёй няма інцэсту і блуду. Замест гэтага Павал канцэнтруецца на звычайных рэлігійных практыках габраяў, такіх як сьвяткаваньне сьвятаў і выкананьне рытуалаў, напрыклад, абразаньня.

Аднак празорлівасьць Паўла не ашуквала яго. Захопленыя выкананьнем закону, Галяты неўзабаве маглі нагул страціць каштоўнасьць ахвяры Хрыста. Учынкі і рэлігійнасьць узьнесліся б вышэй ласкі Божай, і сама сутнасьць Эвангелья была б перакручаная.

Празмернае захапленьне Галятыйскіх хрысьціянаў выкананьнем строгіх Юдэйскіх правілаў прывяло б да падзелу хрысьціянаў на абрэзаных і неабрэзаных, "сьвятых" і "меней сьвятых". Павал ведаў, чым гэта скончыцца. Нават Пётра і Барнаба паддаліся гэтай памылцы. Таму Апостал настойвае на разбурэньні гэтых бар'ераў і пераконвае, што Хрыстос прыйшоў, каб аб'яднаць людзей, а не раз'яднаць іх. Вера ў Хрыста - гэта адзінае, што дае ўсім роўныя правы на выратаваньне.

ЛІСТ ДА ЭФЭСЦАЎ

Пасланьне да тых, хто ў роспачы

Дык вы ўжо не чужынцы і не прыхадні, але суграмадзяне сьвятых і члены сям'і Божай. 2:19

У сярэдзіне XIX стагодзьдзя сотні тысячаў імігрантаў рынуліся ў Амэрыку ў пошуках лепшага жыцьця. Далёка ня ўсе зь іх дасягнулі берагоў Новай Англіі ў цэласьці і захаванасьці. Толькі адны сіроты, якія страцілі сваіх бацькоў падчас плаваньня, складалі больш 30 000. Усе яны апынуліся ў Нью-Ёрку самотныя, галодныя, без прытулку і сродкаў да існаваньня. Ніхто тады ня меў сродкаў, каб задбаць пра іх. Адзіны, хто прыдумаў унікальнае рашэньне, быў Чарльз Лоўрынг Брэйс, 26-гадовы служыцель царквы. Ён зьмясьціў сіротаў у цягнік, накіроўваны на захад, і ў кожным горадзе аб'яўляў, што любы жадаючы можа ўсынавіць дзіця зь Цягніка Сіротаў.

Да моманту, калі апошні цягнік адправіўся ў 1929 годзе, больш 100 000 дзяцей здабылі новыя сем'і. З гэтых сіротаў двое сталі губэрнатарамі, адзін - сэнатарам, яшчэ адзін - вышэйшым судзьдзёй.

Ліст да Эфэсцаў прасякнуты такою ж радасьцю, якая перапаўняла маленькіх валацугаў у той момант, калі яны знаходзілі новую сям'ю. Як марнатраўны сын з Лукі 15 разьдзела вяртаецца дахаты, так і хрысьціяне вярнуліся ва ўлоньне свайго Айца і здабылі новую сям'ю - сям'ю Божую. Калі вас калі-некалі спасьцігне расчараваньне і хрысьціянскае жыцьцё падасца вам занадта цяжкім, прачытайце ліст да Эфэсцаў, і вы адчуеце, што вы ўжо не сірата. "Багацьці Хрыста", багацьце ласкі, якую Бог пралівае на нас, "веліч Яго магутнасьці ў нас" дапамогуць усьвядоміць усю "даўжыню, шырыню, глыбіню і вышыню" Божае любові да нас.

ЛІСТ ДА ПІЛІПЦАЎ

Радасныя словы зь вязьніцы

“Урэшце, браты мае, радуіцеся ў Госпадзе” (3:1).

Радасьць. Сёньня гэтае слова страціла першапачатковы сэнс. Пад радасьцю мы часцей за ўсё разумеем нешта такое, што мы чакаем месяцамі, а затым перажываем у адначасье ў момант найвялікшага ўзбуджэньня. У Паўла ж было іншае разуменьне гэтага слова, як паказвае нам пасланьне да Піліпцаў, дзе словы *радасьць* або *радавацца* ужываюцца праз кожныя некалькі вершаў.

Фактычна, самая радасная кніга ў Бібліі была напісана чалавекам, закаваным у ланцугі рымскімі вартавымі. Многія вучоныя лічаць, што Пасланьне да Піліпцаў было напісана Паўлам у Рыме як раз тады, калі Нярон пачаў кідаць хрысьціян раз’юшаным ільвам і рабіць зь іх факелы, каб асьвятліць свае піры. Як разумны чалавек мог прысьвяціць свой ліст тэме радасьці, калі яго вызваленьне было пад сур’ёзнай пагрозай? Як увогуле магла існаваць радасьць у такіх умовах?

Адказ на гэта пытаньне, магчыма, знаходзіцца ў разьдзеле 2 (вершы 5–11). Гэты зьмястоўны рытмічны ўрывац, магчыма, быў гімам у першаапостальскай царкве. У ім раскрываецца плян Хрыстовага прыходу на зямлю.

На Раство мы сьвяткуем вялікую ноч, калі Бог прыйшоў на зямлю як дзіця. Але для ўсяго сьвету гэта падзея выглядае сапраўдным прыніжэньнем. Бог, Творца ўсяго існага, прыняў невыразнае цела чалавечай істоты, каб весці абмежаванае жыцьцё і прыняць жахлівую сьмерць на плянэце Зямля.

Павал зьвяртае нашу ўвагу на гэту сьмерць, каб паказаць, што нават самы цёмны момант у гісторыі Госпад можа павярнуць на нашу карысьць. Крыж і той факт, што Ісус не памёр, даказваюць, што няма нічога дастаткова моцнага, каб забраць радасьць у Госпадзе, як кажа Павел.

ЛІСТ ДА КАЛОСЦАЎ

Барацьба з сектамі

“Глядзіце, каб не збаламуціў вас хто філасофіяй і пустым ашуканствам” (2:8).

Калі бачыш гэтых людзей на вуліцах, якія сьпяваюць дзіўныя песьні, апранутыя у дзіўную вопратку, ці бачыш тэлеперадачы пра іх, то, як правіла, думаеш, што гэта лёс дурняў. Аднак калі аднойчы твой сябар становіцца адным зь іх, ты ніяк ня можаш зразумець, як ён мог пакінуць усё, што ў яго было і стаць сектантам.

Культы носяць розныя назовы і прымаюць розныя формы, аднак маюць агульную сутнасьць: замест адданасьці і бясспрэчнай дысцыпліны сваіх адэптаў яны абяцаюць ім адкрыць сакрэтную веду, даступную толькі абраным.

Калосы першага стагодзьдзя былі спрыяльнай глебай для разьвіцьця культаў. Быўшы цэнтрам міжнароднага гандлю, яны ўвабралі ў сябе шматлікія ўсходнія культуры і вераваньні. Як гэта часта бывае, Хрыстос ня быў поўнасьцю выдалены з сыстэмы вераваньняў. Аднак калосцы вырашылі, што вера ў Хрыста добрая толькі для пачатку, для “глыбокага спазнання Бога” неабходна, аднак, нешта большае.

У гэтым выпадку Павел абраў ня тактыку абароны, а тактыку нападу. Ён засяродзіўся на тлумачэньні пазытыўнай тэалёгіі.

“Хрыстос – гэта ўсё, што трэба!” – заяўляе Павел. Калі мы прыходзім да Хрыста, нам ня трэба шукаць іншых пасрэднікаў да Бога. Нам ня трэба здавацца лепшымі, каб Бог прыняў нас. І ў Бога няма іншых адказаў, як толькі Хрыстос.

ПЕРШЫ ЛІСТ ДА ТЭСАЛОНЦАЎ

Сакрэт посьпеху Паўла

“Якую ж вялікую падзяку можам даць Богу за вас, поўныя радасьці, якою радуемся дзеля вас перад Богам нашым” (3:9).

Гэты ліст быў напісаны Паўлам дзесьці ў 50-51 годзе н. э., то бок праз 20 гадоў пасля сьмерці Ісуса, і з'яўляецца адным з самых раньніх яго пасланьняў.

Аднойчы маці служыцеляў Уэслі спыталі, каго з сваіх дзесяці дзяцей яна любіла больш за ўсё. Яна адказала: “Хворага, пакуль той не акрыяе, і сышоўшага з дому, пакуль той ня вернецца”. Павел, пэўна, тое самае мог сказаць пра цэрквы, якія ён заснаваў.

У гэтым лісьце ён з усёй цеплынёй і любоўю зьвяртаецца да хрысціянаў у Тэсалоніцы, як “карміцелька далікатна абыходзіцца з дзецьмі сваімі”. Ён пастаянна хваліць іх, засмучаецца зь іх промахаў і дзякуе Богу за іх духоўныя посьпехі.

Гэтая кніга ня ўтрымлівае столькі тэалогіі, як папярэднія, яна хутчэй адкрывае асобу Паўла як пастара, яго клопаты, радасьць, суперажываньне і вялізарную любоў, што й стала сакрэтам яго пасьпяховага служэньня.

ДРУГІ ЛІСТ ДА ТЭСАЛОНЦАЎ

Пацыент, які не выконвае парады лекара

“Вы ж, браты, не спыняйцеся рабіць дабро” (3: 13).

Магчыма, лекар усміхаўся і жартаваў падчас свайго першага візіту да вас, аднак прайшоў немалы тэрмін, і поўнага выздараўленьня ўсё няма. Лекар уважліва выслухоўвае вашыя скаргі і ўжо больш строга і настойліва паўтарае свае рэкамендацыі.

Гэтая кніга нагадвае менавіта такі візіт. Тыя самыя тэмы, што і ў першым пасланьні, гучаць ужо больш цьвёрда і настойліва. Відавочна, што тэсалонцы не пачулі пасланьне ў першы раз. Таму Павел піша яшчэ адзін ліст праз некалькі месяцаў, упарта нагадваючы ім пра важныя рэчы.

Асаблівую ўвагу ён надае важнасьці другога прышэсьця Хрыста і практычнай падрыхтоўкі хрысьціянаў да гэтай падзеі.

ПЕРШЫ ЛІСТ ДА ЦІМАФЕЯ

Самая цяжкая праца

“Няхай ніхто не пагарджае тваёй маладосцю, але будзь прыкладам верным у слове, у паводзінах, у любові, у веры, у чысьціні” (4:12).

Можна спрачацца пра тое, якая прафесія зьяўляецца самай складанай. Калі б мы спыталі ў Паўла, ён адзначна сказаў бы, што гэта прафесія пастара і служыцеля. Менавіта таму ён так шмат увагі надаваў падрыхтоўцы апошніх.

Цімафей навярнуўся падчас яго першага місіянерскага падарожжа і за гады адносінаў з Паўлам поўнасьцю заваяваў яго давер. Калі трэба было дапамагчы якой-небудзь з цэркваў, Павел дасылаў Цімафея. У шасці са сваіх лістоў ён згадвае імя маладога служыцеля.

ДРУГІ ЛІСТ ДА ЦІМАФЕЯ

Апошнія словы Апостала

“І што ты чуў ад мяне пры многіх сьведках, тое перадай верным людзям, якія здольныя і другіх навучыць” (2:2).

Хто б не перадаваў кіраваньне свайму пераемніку, гэта заўсёды ўрачысты і хвалюючы момант. Як правіла, мудрыя і сталыя настаўнікі кажуць прамову.

Знаходзячыся ў вязьніцы і адчуваючы хуткі скон, Павел таксама думаў пра пераемніка. Магчыма, Цімафей не раўняўся вялікаму Апосталу, але ў Паўла не было вялікага выбару, а вернасьць Цімафея была ім ня раз правярана.

Тон апавяданьня мяняецца некалькі разоў, ад журботнай меланхоліі да цьвёрдай упэўненасьці й заклапочанасьці. Ён увесь час думаў пра лёс заснаваных ім цэркваў. Нягледзячы на абставіны, Павел верыў, што слова Божае нельга заключыць у вязьніцу, і гэта надавала яму сілы.

ЛІСТ ДА ЦІТА

Розныя людзі, розныя праблемы

“Гэта кажы, і заахвочвай, і дакарай” (2:15).

Крыт заўсёды быў востравам праблемаў з-за сваёй неаднароднасці. Павел паставіў пятнаццацігадовага служыцеля Ціта пастарам у крыцкай царкве. Пасланне да яго – гэта інструкцыя, як справіцца зь цяжкім заданьнем.

ЛІСТ ДА ФІЛІМОНА

Ліст да рабаўладальніка

“Хоць я імаю вялікую адвагу ў Хрысьце загадаць табе, што да справы належыць, усё ж дзеля любові лети напрушу” (8-9).

Анісім, аб якім ідзе гаворка ў гэтым лісце, быў зьбеглым рабом, жыцьцё якога вісела на валасінцы. У яго было дзьве альтэрнатывы: давеку хавацца ад жаўнераў у цёмных завулках рымскага гораду або вярнуцца да гаспадара, што паводле тагачасных законаў азначала сьмерць.

Павал, празь якога Анісім атрымаў нараджэньне звыш, паўстаў на абарону ўцякача. Гэты невялікі ліст зьяўляецца вяршыняй яго майстэрства дыпламаты і прамоўцы. Ён заклікае да сяброўскіх сувязяў, пазыцыі Філімона як хрысьціянскага лідара, яго любові і спачуваньня. Ён не загадваў найпрост, але выкарыстаў усю сілу перакананьня, каб дамагчыся згоды Філімона прыняць і прабачыць уцякача.

Рабаўладаньне існавала яшчэ 1800 гадоў пасля напісаньня гэтага лісту, і спатрэбілася нямала высілкаў, у тым ліку і хрысьціянаў, каб зьнішчыць гэтую зьяву з аблічча зямлі. Аднак гэтае пасланьне зьяўляецца прыкладам таго, як моцна вера можа ўплываць на адносіны людзей. Анісім, кіраваны верай, вырашае вярнуцца да гаспадара, а Павал пераконвае Філімона, каб прыняў уцякача "як яго" (верш 17).

ЛІСТ ДА ГЕБРАЯЎ

Час вырашаць

Ці так істотна, у што ты верыш, калі ты верыш шчыра?

“Якім чынам мы зможам ухіліцца, калі занядбалі гэткае збаўленьне?” (2:3).

Мы можам пражыць жыццё, у большасці выпадкаў, пазбягаючы складаных рашэнняў. Аднак зрэдку нам усё ж прыходзіцца рабіць выбар.

Габраі, да якіх звяртаецца аўтар пасланьня, стаялі перад выбарам усяго свайго жыцця. Ці заставацца ў звыклым прытрымліванні Юдэйскіх традыцыяў, якія падтрымлівала дзяржаву і якія перайшлі да іх ад продкаў? Або, усё ж рызыкнуць і далучыцца да групы людзей, якія звалі сябе хрысціянамі? Тым, хто ў тыя часы абіраў другое, прыходзілася нялёгка: іх выкідвалі з храмаў, саджалі ў турмы і нават катавалі. Ці варта была вера ў Хрыста такой рызыкі? Любасць да звыклага і страх перад новым трымалі гэтых людзей на парозе хрысціянства. Мэтай пасланьня было падштурхнуць іх да прыняцця рашэння на карысць таго або іншага. Ліст да Габраяў паказвае, як Хрыстос палепшыў Юдаізм і чаму вера ў Яго варта гэтага.

Для сваіх чытачоў аўтар цытуе Стары завет 80 разоў. Ён як адвакат стаіць на абароне Хрыста.

Ліст да Габраяў актуальны і для сучаснага чытача. Людзі пытаюцца: "Няўжо ня ўсё роўна, ў каго верыць, галоўнае рабіць гэта шчыра?". Апостал Павал настойвае, што ёсць вырашальныя довады на карысць Хрыста і запрашае чытачоў выпрабаваць новае ў Богу празь Ісуса.

ЛІСТ ЯКУБА

Калі звычайных слоў недастаткова

Можна верыць правільна, але ўсё роўна заставацца мёртвым.

“Што за карысьць, браты мае, каб хто казаў, што мае веру, але ўчынкаў ня меў бы?” (2:14)

Створаны жыць, а не стаяць

У краянаўчых музэях пудзіла жывёлаў захапляюць сваімі памерамі, прыгажосьцю і велічнасьцю. Але яны не ідуць ні ў якое параўнаньне з жывымі істотамі ў прыродзе. Пасьля сузіраньня тых самых жывёлаў на волі разумееш, што іх нерухомасьць ненатуральная – у іх няма жыцьця. Яны былі задуманыя Богам не дзеля таго, каб нерухома стаяць – хай і ў самой велічнай паставе, – а дзеля таго, каб выкарыстаць кожную сваю цягліцу ў руху.

Верай ці справамі?

Кніга Якуба, хоць і выклікае шмат спрэчак, без сумніву кідае выклік кожнаму хрысьціянину. Яе галоўнае пасланьне: вера без учынкаў мёртвая. Як толькі чалавек зьвяртаецца да Бога, яго вера павінна выяўляць сябе, ён не павінен замерці на пастамэнце веры – ён павінен рухацца і жыць.

Паразуменьне Апосталаў

Ці супярэчыць Якуб Паўлу, які гаворыць што "справядлівы вераю жывы будзе"? У лісьце Якуба не гаворыцца аб тым, як стаць хрысьціянінам, хутчэй аб тым, як жыць па-хрысьціянску. Нягледзячы на тое, што шматлікія хрысьціянскія мысьляры не маглі пагадніць гэтыя два ўрыўка Пісанья, з кантэксту лістоў Паўла відаць, што ён асуджае неадпаведнасьць учынкаў вызнаванай веры таксама моцна, як і Якуб (напрыклад, калі абураецца супраць амаральных паводзін Карыньцянаў). Яўна, што адрасаты Якуба проста ігнаравалі законы Божыя, таму ён пераконвае іх: "Будзьце жа выканаўцамі слова, а ня толькі слухачамі" (Якуба 1:22)

ПЕРШЫ ЛІСТ ПЁТРЫ

Слова спачування

“Дарагія! Не дзівіцеся агню, які дзеля выпрабавання вам з’явіўся, як бы што нечаканае вас напаткала” (4:12)

Перасьлед за веру на ўсіх кантынэнтах – зьява далёка не адзінкавая ў дваццатым стагодзьдзі, таму пасланьне Пётры вельмі блізкае хрысьціянам, якія пакутуюць у наш час. Што сказаць тым, хто трапляе пад перасьлед?

Звар’яваны Нэрон зрабіў хрысьціянаў казламі адпушчэньня, спаганяючы на іх усю злобу за свае памылкі. Як адказаць на актуальныя пытаньні пераследаваных? Чым сучыцца іх? Як рэагаваць на падобныя цяжкасьці?

Па словах Пётры, пакута не павінна засьпець вернікаў зьянацку. Мы ўсяго толькі "вандроўнікі" ў злым і жорсткім сьвеце. Таму пакуты часта суправаджаюць шчырую веру. Пётра ня проста тэрэтызуе. Ён лепшы практык па пытаньнях пакутаў. Ён ня толькі сам шматлікае зьведаў, але быў сьведкам сьмерці Ісуса, таму можа сучыцца тых, хто пакутуе.

Пётра пераконвае “весьці дабрадзейнае жыцьцё паміж паганамі, каб тыя, што зласловяць вас, як ліхадзеяў, бачачы добрыя ўчынкі вашыя, славлілі Бога ў дзень адведзінаў” (2:12). Таксама ліст Пётры паказвае, што пакуты часовыя (1:6, 5:10), і тыя, хто пакутуе з Хрыстом, будуць валадарыць зь Ім.

ДРУГІ ЛІСТ ПЁТРЫ

Пагроза знутры

“Дарагія, пішу да вас ужо другі такі ліст і стараюся ў ім ажывіць ваш здаровы розум напамінам” (3:1)

Пэўна, Пётра адчуў сябе акружаным камарамі на балоце. Толькі забьеш аднаго, як адразу прылятае іншы. Ерасі і фальшывыя вучэньні ўзнікалі тут і там, пагражаючы царкве ўжо ня звонку, а знутры.

Даючы парады аб розных групках, якія раздзіраюць і зводзяць царкву ад яе асноваў, Пётра заклікае вярнуцца да праўдзівага Эвангелья. Аўтар нагадвае вернікам усё, у што яны павінны цьвёрда верыць.

Слова веданьне - ключавое ў гэтым пасланьні. Толькі праўдзівае веданьне дапаможа супрацьстаяць ілжэвучэньням. Пётра абпіраецца на Старазапаветныя веды і жыцьцё Ісуса, заклікаючы не прыслухоўвацца да прыдуманых казак (1:16), а таксама заклікае жыць сьвята.

ПЕРШЫ ЛІСТ ЯНА

Словы, пазбаўленыя сэнсу

“Дзеткі, будзем любіць ня словам ці языком, але справай і праўдай” (3:18)

Зь цягам часу многія словы паступова губляюць пачатковы сэнс і набываюць новыя адценні, якія часам супярэчаць першапачатковым.

Калі Апостал Ян пісаў сваё пасланьне, хрысьціянству было ўжо 50-60 гадоў. Ужо вырасла некалькі пакаленьняў хрысьціянаў, і яны выкарыстоўвалі ўсе тыя самыя фразы, аднак скажаючы іх значэньне. Каб выправіць гэта, Ян карыстаецца ключавымі словамі: *сьвятло, грэх, Хрыстос, любоў, вера*, ачышчае іх і вяртае ім першапачатковы сэнс. Тон кнігі пераменлівы: часамі Ян гаворыць зь любоўю, далікатна, з пастарскім клопатам. Часам жа ягоны тон мяняецца і становіцца непахісным, цьвёрдым і бескампрамісным.

На час напісаньня лісту Ян, магчыма, быў адзіным жывым з Апосталаў, ён быў у сталым веку. Але маладосьць духу дазваляла яму актыўна паўставаць супраць усяго, што магло нашкодзіць таму, што натхняла яго ўсе гэтыя гады.

ДРУГІ ЛІСТ ЯНА

Непажаданыя госьці

Калі гасьціям не радыя

Рымскія дарогі, пабудаваныя ў першым стагодзьдзі, значна спрасьцілі падарожжы, аднак да зьяленьня матэляў яшчэ пройдзе шмат часу. Таму калі вандроўныя прапаведнікі падарожнічалі па імперыі, яны звычайна карысталіся гасьціннасьцю мясцовых хрысьціянаў. Неўзабаве фальшывыя прапаведнікі (гностыкі, напрыклад) сталі злоўжываць бясплатнай ежай і начлегам.

Ужо паўсталыя ерасі прымусілі Яна напісаць гэты ліст. У ім ён пераконвае хрысьціянаў быць асьцярожнымі і пільнымі ў дачыненні да словаў і дзеяньняў прапаведнікаў. Але, застаючыся верным свайму імя, Ян няспынна паўтарае свой лёзунг: "Любеце адзін аднаго". Еранім, які жыў у 374-419 гг. пасля Нараджэньня Хрыстова, успамінаў, што Ян, ўжо ў вельмі старым веку, калі яго прыносілі на служэньне, шаптаў толькі адно: "Любеце адзін аднаго". Калі яго спыталі, чаму ён не гаварыў нічога іншага, ён адказаў: "Таму што гэта прыказаньне Божае, і калі толькі адно гэта будзе выконвацца, будзе досыць".

ТРЭЦІ ЛІСТ ЯНА

Правілы гасьціннасьці

“Для мяне няма большай радасьці, як пачуць, што дзеці мае жывуць у праўдзе” (4 верш).

Калі ў Другім лісьце Ян папярэджвае аб новапаўсталых ілжэвучэньнях, то ў Трэцім лісьце ён хваліць чалавека па імі Гай за цёплы прыём, які той аказаў праўдзівым хрысьціянскім настаўнікам.

Ян гаворыць аб тым, што актуальна для любога часу і месца: ерась і падзелы ў царкве. Ён прапаноўвае два лекі супраць гэтых хваробаў: любоў і пільнасьць.

ЛІСТ ЮДЫ

*Асьцярожна!
Сыгнал трывогі*

“Я палічыў неабходным напісаць вам, каб заахвоціць змагацца за веру” (3 верш)

Калі вы запісваецеся на курсы па кіраваньні аўтамабілем, спачатку некалькі заняткаў вучыце правілы дарожнага руху. Інструктар будзе настойліва трэніраваць вас, навучаючы формам і колерам папераджальных знакаў.

Кіраваньне будзе падавацца тэарэтычным заняткам, пакуль вы не сядзеце за руль. Прапушчаны знак “Стоп” ня проста панізіць ваш бал на тэсьце, а можа каштаваць жыцьця. І інструктар ня проста мякка выправіць вас, а гучна закрычыць: "Сьцеражыся!"

Юда піша як настаўнік, які бачыць, што таварны цягнік наяжджае на кіроўцу-пачаткоўца. Зьвініць званок, шлягбаўм апускаецца, чырвонае сьвятло міргае. Ён, праўда, прызнае, што такі стыль ліста яму не падабаецца, ён намераваўся напісаць больш узьнёслае пасланьне пра збаўленьне (верш 3). Але царква сутыкнулася са сьмяротнай небясьпекай, і Юда хутка напісаў выразнае папярэджаньне.

Хто гэтыя бунтаўшчыкі

Юда не спыняецца падрабязна на ідэях тых людзей, якія парушылі супакой (верш 4) - магчыма, ён не жадае распаўсюджваць іх погляды. Ён папракае іх у крывадушнасьці, разладах і няцьвёрдай маралі. Ён заве іх шпіёнамі і заклікае вернікаў змагацца за сапраўдную веру. Выкарыстаючы свой мастацкі талент у поўнай меры, ён выкарыстае яркія выявы прыроды, каб апісаць гэтых людзей.

Кароткая і моцная, кніга Юды нагадвае пасланьні гарачых старазапаветных прарокаў. Юда, аднак, дае надзею сваім чытачам. Шчырыя вернікі могуць захаваць сябе ў Божай любові, і некаторыя няўпэўненыя душы могуць быць "вырванымі з агня". Але нават змагаючыся з ерэтыкамі, Юда не гаворыць пра пакараньне крыўднікаў.

АДКРЫЦЦЁ ЯНА

Кніга, поўная таямніцаў

Чаму Адкрыццё так складана зразумець?

“Шчасны той, хто чытае і чуе словы прароцтваў ды захавае тое, што ў іх напісана, бо час блізкі” (1:3).

Сасланы ў пустэльную і маркотную турму, Ян атрымаў дзіўныя бачанні, якія і захаваў у кнізе Адкрыццё.

Час напісання кнігі – прыблізна 60 гадоў пасля ўкрыжавання Ісуса. У тыя часы царква была мучаная пытаннямі: “Ці вернецца Ісус, як абяцаў? Куды Ён зыйшоў? Чаму Ён яшчэ не прыйшоў?” Усе гэтыя тэмы сустракаюцца і ў Адкрыцці.

Ніякая іншая кніга не падобная на Адкрыццё паводле стылю. Кніга была адрасаваная хрысціянам падчас пераследванняў і, як часта бывае ў падобнага роду сітуацыях, дзеля бяспекі мела мноства знакаў. Напрыклад, Рым быў названы Бабілонам. З-за залішняй сымболікі шматлікія месцы ў Адкрыцці дагэтуль выклікаюць рознагалоссі. Асабліва шмат спрэчак аб часе, калі адбываліся або адбудуцца шматлікія апісанья ў ёй падзеі.

Чытач не павінен упадаць у крайнасці пры чытанні гэтай кнігі. Ня трэба грэбаваць ёю, як незразумелай і невытлумачальнай, але, у той жа час, няправільным будзе і шукаць сакрэтнае веданьне і тлумачэнне кожнай дэталі.

Так чаму ж гэтая дзіўная кніга ёсць у Бібліі? Ян дае тлумачэнне ў першых-жа словах кнігі: "Адкрыццё Ісуса Хрыста". Адкрыццё ўнікальным чынам апісвае Хрыста.

У то час як Эвангельлі апісваюць Ягонае жыццё на зямлі з чатырох пунктаў гледжання, пасланні - паказваюць глыбокае значэнне Ягонага ўваскресення і таго, што Ён здзейсніў, Адкрыццё паказвае Ісуса Хрыста ў новай якасці: як магутнага Уладара сусветных сілаў добра. Калі Ян угледзеў Ісуса такога, ён зваліўся як нежывы (1:17)

Адкрыццё не называе дакладнай даты вяртання Госпада, але дае некаторыя падказкі аб тым, што будзе спадарожнічаць гэтаму. Нельга разглядаць іх як пералік падзей перад канцом сьвету, хутчэй гэта натхняючае апісаньне трыюмфу над усімі сіламі зла ў сусьвеце. Гэтае натхненне трэба было хрысціянам першага стагодзьдзя, гэта актуальна і для нас.